

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Донецький національний університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського

Кафедра українознавства

Д.П. Шапран

НАУКОВА УКРАЇНСЬКА МОВА

Методичні рекомендації для вивчення дисципліни

**Кривий Ріг
2017**

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Донецький національний університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського

Кафедра українознавства

Д.П. Шапран

НАУКОВА УКРАЇНСЬКА МОВА

Методичні рекомендації для вивчення дисципліни

Затверджено на засіданні
кафедри українознавства
Протокол № 8
від “25 ” грудня 2017 р.

Схвалено навчально-методичною радою
ДонНУЕТ
Протокол №6
від “28” березня 2017 р.

Кривий Ріг
2017

УДК 81.161.2 – 029: 174 (072)

Ш 24

Рецензенти:

С.А. Остапенко, кандидат філологічних наук, доцент

С.К. Ревуцька, кандидат філологічних наук

Шапран, Д.П.

Ш 24 Методичні рекомендації для вивчення дисципліни «Наукова українська мова» [Текст] / М-во освіти і науки України, Донец. нац. ун-т економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського, каф. українознавства; уклад. Д. Шапран. – Кривий Ріг: ДонНУЕТ, 2017. – 66 с.

Методичні рекомендації укладено відповідно до робочої навчальної програми дисципліни «Наукова українська мова» для магістрів усіх спеціальностей і форм навчання Донецького національного університету економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського. Методичні рекомендації містять навчальні матеріали для закріплення базових та засвоєння професійно орієнтованих мовних знань з найважливіших тем курсу, формування відповідних мовних компетентностей у сфері наукової комунікації, а також інформацію щодо змісту модулів та тем дисципліни, планів семінарських занять, перелік питань для підготовки до поточного та підсумкового контролю, теми рефератів, наукових повідомлень, перелік основної та додаткової літератури.

ББК 81 (4 Укр) – 5

© Шапран Д.П., 2017

© Донецький національний
університет економіки й торгівлі імені
Михайла Туган-Барановського, 2017

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
ЧАСТИНА 1. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ З ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ.....	6
ЧАСТИНА 2. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ З ПІДГОТОВКИ ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ.....	22
Змістовий модуль 1. Наукова мова як підсистема національної української мови	23
Змістовий модуль 2. Методика роботи з науковими текстами	
ЧАСТИНА 3. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ З ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ.....	37
Змістовий модуль 1. Наукова мова як підсистема національної української мови	38
Змістовий модуль 2. Методика роботи з науковими текстами	50

ВСТУП

Роль науки в житті суспільства за останні десятиліття надзвичайно зросла. Вона перетворилася на повноцінний соціальний організм, невід'ємну складову професійної компетентності. У зв'язку з цим посилюється роль методологічної культури дослідників, їх здатності до критичного осмислення, наукового обґрунтування і творчого застосування певних форм і методів пізнання. Така діяльність вимагає постійної копіткої розумової праці, уміння інтерпретувати концепції і теорії, творчого осмислення аналізованого матеріалу, прагнення до саморозвитку тощо, що, своєю чергою, посилює вимоги до мовної компетентності науковця, рівня його мовленнєвої культури.

Мовна якість наукової продукції суттєво впливає на її теоретичну і практичну цінність. Однак сучасний рівень наукової мовної культури засвідчує значну кількість проблем на цьому полі діяльності.

На важливості формування культури наукового мовлення як складової фахової підготовки наголошують багато дослідників, визнаючи, що для ефективної науково-професійної діяльності не досить мати глибокі спеціальні знання, досконало володіти методологією наукової творчості, уміннями здобувати, аналізувати, систематизувати наукові факти – не менш важливим є вміння оптимального використання виражальних можливостей національної мови для фіксації та трансляції здобутого наукового знання.

Складовими високої культури наукової мови є ґрунтовна мовнокомунікативна підготовка, вільне послуговування нормативною національною науковою мовою в усіх підстилях у письмовій та усній формах.

З огляду на вищезазначене, одним із важливих завдань вищої школи є забезпечення мовної компетентності майбутніх фахівців, а особливо – майбутніх науковців, покликаних піднести на новий рівень вітчизняну науку. Сприяти цьому має курс “Наукова українська мова”, що ставить за мету поглиблення мовних знань та розвиток усного та писемного мовлення слухачів у сфері наукового та фахового спілкування, зокрема нагромадження запасу наукової лексики фахового спрямування, формування та удосконалення навичок стилістично вмотивованого використання лексичного запасу української мови в усному і писемному науковому мовленні, дотримання граматичних та стилістичних норм літературної мови в процесі продукування наукових текстів.

ЧАСТИНА 1.
МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ З ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

1. Опис дисципліни

Найменування показників	Характеристика дисципліни	
	денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 6	Вибіркова	
Загальна кількість годин – 180	Семестр	
	1-й-	1-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4 самостійної роботи студента – 10	Лекції	
	30	8
	Практичні, семінарські	
	30	10
	Лабораторні	
	-	-
	Самостійна робота	
	120	162
Вид контролю: ПМК		

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета – формування системи знань з нормативно-теоретичних питань функціонування наукової української мови, практичних умінь і навичок щодо використання її засобів для спеціальних фахових потреб і реалізації науково-професійних завдань.

Завдання:

поглибити знання про науковий стиль української літературної мови;
розширити уявлення про наукову мову, головні категорії, властивості, структуру, мовні засоби наукового тексту, основи майстерності наукового виступу, виробити стійкі вміння та навички нормативного вживання мовних засобів наукового стилю;

опанувати технології роботи з науковим текстом, розвивати вміння і навички мовно-стилістичного аналізу наукового тексту;

формувати стилістичну компетенцію, виховувати мовний смак і мовне чуття, критичне ставлення до порушення мовної літературної норми в текстах наукового стилю;

аргументовано оцінювати наукове мовлення в різних комунікативних ситуаціях щодо дотримання норм літературної мови та досягнення комунікативних завдань, писати відгуки і рецензії на наукові роботи;

свідомо і ефективно використовувати основні лексикографічні і термінографічні джерела; удосконалити навички бібліографічного пошуку інформації, нормативного оформлення літературних джерел в наукових дослідженнях;

створювати різножанрові наукові тексти зі спеціальності;

редагувати наукові тексти різних жанрів;

оволодіти навичками публічного наукового виступу, послуговуватись вербальними і невербальними прийомами презентації наукової спрямованості, зокрема електронної.

3. Структура дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин (денна форма навчання)				
	усього	у тому числі			
		лекц.	пр./сем.	лаб.	СРС
1	2	3	4	5	6
Змістовий модуль 1. Наукова мова як підсистема національної української мови					
Тема 1. Наукова мова як суспільне і лінгвістичне явище	16	4	2	-	10
Тема 2. Науковий текст як форма реалізації наукового стилю мовлення	18	2	4	-	12
Тема 3. Нормативні вимоги до лексики наукових текстів	18	4	4	-	10
Тема 4. Термінознавство та термінографія в Україні	20	4	4		12
Тема 5. Граматичні особливості наукового мовлення	22	6	4		12
Разом за змістовим модулем 1	94	20	18	-	56
Змістовий модуль 2. Методика роботи з науковими текстами					
Тема 6. Форми та види перекладу. Особливості науково-технічного перекладу	16	2	2	-	12
Тема 7. Підготовка та мовне оформлення публікацій	18	2	2	-	14
Тема 8. Виступ з науковою доповіддю	16	2	2	-	12
Тема 9. Інформаційне забезпечення наукових досліджень	18	2	2	-	14
Тема 10. Вимоги до оформлення наукової роботи	18	2	4	-	12
Разом за змістовим модулем 2	86	10	12	-	64
Усього годин	180	30	30	-	120

4. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Семінар Наукова мова як суспільне і лінгвістичне явище Предмет і завдання курсу «Наукова українська мова». Поняття	2

	наукової мови та її функції. Структурно-функціональні характеристики наукової мови. Культура наукової мови. Етапи становлення й дослідження наукової мови.	
2	Семінар з виконанням практичних вправ і завдань Науковий текст як форма реалізації наукового стилю мовлення	4
3	Семінар з виконанням практичних вправ і завдань Нормативні вимоги до лексики наукових текстів	4
4	Семінар з виконанням практичних вправ і завдань Термінознавство та термінографія в Україні	4
5	Практичне заняття Граматичні особливості наукового мовлення	4
6	Практичне заняття Форми та види перекладу. Особливості науково-технічного перекладу	2
7	Семінар з виконанням практичних вправ і завдань Підготовка та мовне оформлення публікацій	2
8	Практичне заняття Виступ з науковою доповіддю	2
9	Семінар з виконанням практичних завдань Інформаційне забезпечення наукових досліджень	2
10	Практичне заняття Вимоги до оформлення наукової роботи	4
Разом за рік		30

5. Індивідуальні завдання

1. Розроблення структурно-логічних схем та презентацій до окремих питань дисципліни.
2. Підготування оглядів періодичної і монографічної літератури з тем дисципліни.
3. Підготування доповідей, рефератів за наведеною тематикою.
4. Підготування до друку наукових тез і статей.

6. Обсяги, зміст та засоби діагностики самостійної роботи

Тема	Кількість годин самостійної роботи	Зміст самостійної роботи	Засоби діагностики
1. Семінар з виконанням практичних вправ і завдань	6	1.Опрацювання конспекту лекцій та рекомендованої літератури з питань теми: Предмет і завдання курсу «Наукова українська мова». Поняття наукової мови та її	Тестові завдання. Обговорення проблемних питань. Захист та обговорення

Семінар Наукова мова як суспільне лінгвістичне явище		функції. Структурно-функціональні характеристики наукової мови. Культура наукової мови. Етапи становлення й дослідження наукової мови. 2. Підготовка відповідей на проблемні запитання за змістом вивченого. 3. Підготовка наукових повідомлень та рефератів. Джерела: 1,3, 7, 9	наукових повідомлень та рефератів
2. Семінар виконанням практичних вправ і завдань Науковий текст як форма реалізації наукового мовлення.	з 6	1. Опрацювання конспекту лекцій та рекомендованої літератури з питань теми: Функціонально-стилістичні особливості наукового тексту. Загальні вимоги до наукових текстів. Жанрові різновиди наукових текстів. План і тези, конспект як засіб організації наукової праці. Анування та реферування наукових текстів. 2. Перекладання і редагування наукових текстів. 3. Аналіз стилістичних та нормативних особливостей текстів. Джерела: 1, 7, 12, 14	Тестові завдання. Практичні вправи і завдання; обговорення проблемних питань. Захист та обговорення наукових повідомлень та рефератів
3. Семінар виконанням практичних вправ і завдань Нормативні вимоги до лексики наукових текстів	з 4	1. Опрацювання конспекту лекцій та рекомендованої літератури з питань теми: Групи наукової лексики. Поняття про термін як спеціальну лексичну одиницю. Види термінів за структурою і походженням. Терміни і номенклатурні назви. Особливості використання аббревіатур і графічних скорочень у наукових текстах. Джерела поповнення української наукової термінології. 2. Складання класифікаційної таблиці. 3. Аналіз лексики. Джерела: 1, 3, 4, 7, 10	Виконання практичних вправ; обговорення теоретичних питань; заслуховування та обговорення повідомлень та рефератів на запропоновану тему. Індивідуальні завдання.
4. Семінар виконанням практичних вправ і завдань Термінознавство та термінографія в Україні	з 4	1. Опрацювання рекомендованої літератури з питань теми: Стандартизація термінології. Стандартні звороти наукового стилю. Види словників. Особливості термінологічних словників. Їх класифікація за призначенням та використанням. Структура словникової статті.	Тестові завдання. Виконання практичних завдань. Письмове опитування. Заслуховування повідомлень та рефератів на запропоновану тему

		3. Практична робота зі словниками. 4. Аналіз словникових статей. Джерела: 1, 7, 11, 17	
5. Практичне заняття Граматичні особливості наукового мовлення	4	Опрацювання конспекту лекцій та рекомендованої літератури з питань теми: Морфологічні форм іменника та прикметника в наукових текстах. Відмінкові форми числівника. Поєднання числівників з іменниками. Функціональні та морфологічні особливості вживання дієслів у наукових текстах. Синтаксичні особливості наукових текстів. 2. Виконання практичних вправ і завдань. 3. Редагування текстів. Аналіз пунктограм. Джерела: 1, 2, 3 4, 5, 6, 7	Розгорнута бесіда. Виконання вправ. Робота з текстом. Аналіз помилок.
6. Практичне заняття Форми та види перекладу. Особливості науково-технічного перекладу	4	1. Опрацювання конспекту лекцій та рекомендованої літератури з питань теми: Редагування як чинник якісного перекладу. Специфіка автоматичного перекладання наукових текстів. Типи помилок автоматичного перекладу. 2. Виконання практичних вправ і завдань. 3. Редагування перекладеного тексту. Джерела: 1, 3 4, 5, 7, 17	Тестові завдання. Заслуховування повідомлень та рефератів на запропоновану тему. Виконання вправ. Аналіз помилок.
7 Семінар з виконанням практичних вправ і завдань Підготовка та мовне оформлення публікацій	4	1. Опрацювання конспекту лекцій та рекомендованої літератури з питань теми: Наукова публікація: поняття, функції, основні види. Особливості підготовки автореферату. Наукова стаття. Наукова монографія, підручник, науковий посібник. 2. Практичні вправи. Джерела: 1, 3 4, 5, 7	Усне та письмове опитування. Заслуховування повідомлень та рефератів.
8. Практичне заняття Виступ з науковою доповіддю	4	1. Опрацювання конспекту лекцій та рекомендованої літератури з питань теми: Підготовка наукової доповіді. Виступ з науковою доповіддю. Рецензія. Відгук. 2. Рецензування доповідей. Джерела: 1, 3 4, 5, 7	Аналіз виступів. Тестові завдання.
9. Семінар з виконанням	4	1. Опрацювання конспекту лекцій та рекомендованої літератури з питань	Усне опитування. Оцінювання

практичних завдань Інформаційне забезпечення наукових досліджень		теми: Поняття про наукову інформацію, її види та джерела. Бібліографічний пошук інформації. Інтернет як джерело наукової інформації. Пошукові завдання (робота в Інтернеті). Джерела: 1, 5, 7.	пошукових завдань. Заслуховування повідомлень та рефератів на запропоновану тему.
10.Практичне заняття Вимоги до оформлення наукової роботи	4	1. Опрацювання конспекту лекцій та рекомендованої літератури з питань теми: Вимоги до оформлення літературних джерел у наукових дослідженнях. Загальні вимоги до представлення інформації в науковому тексті. Оформлення рисунків і таблиць. Посилання й примітки. Оформлення додатків. Оформлення бібліографічного опису. 2. Виконання практичних завдань 3. Складання бібліографії із запропонованої теми. Джерела: 1, 3 4, 5, 7, 17.	Тестові завдання. Обговорення теоретичних питань. Аналіз складених зразків бібліографічного опису
Разом	120		

7. Матриця зв'язку між дисципліною/ змістовим модулем, результатами навчання та компетентностями

Результати навчання	Компетентності												
	Загальні						Предметно-спеціальні						
	1	2	3	4	5	6	1	2	3	4	5	6	
1. Знання, використання різних мовних засобів відповідно до комунікативних намірів; прийоми висловлення думки для успішного розв'язання проблем і завдань у професійній діяльності; особливості продукування, сприйняття, відтворення, редагування наукових текстів	+	+		+	+		+	+					
2. Уміння та навички складати тексти різних жанрів, сприймати, розуміти, перекладати та створювати наукові тексти	+	+		+	+		+	+					

професійного спрямування													
3. Уміння вести комунікацію під час наукової дискусії, дебатах, переконувати, аргументувати	+	+	+	+	+		+	+					
4. Уміння послуговуватися лексикографічними джерелами та іншою допоміжною довідковою літературою, необхідною для самостійного вдосконалення мовної та професійної культури	+	+		+	+		+	+					
5. Уміння та навички сформулювати та обґрунтувати рекомендації щодо вдосконалення і коректування письмових наукових текстів	+	+	+	+	+	+	+	+					
6. Знання, уміння та навички використання сучасних комп'ютерних технологій у наукових дослідженнях	+	+	+	+	+		+	+					
7. Знання та навички реалізації принципів успішної презентації власних наукових результатів	+	+	+	+	+		+	+					
8. Здатність обґрунтувати механізми досягнення комунікативної мети за допомогою вербальних і невербальних засобів спілкування та вміння їх застосовувати для професійних потреб	+	+	+	+	+		+	+					

8. Форми навчання

Лекції, практичні заняття, робота в групах, самостійна робота, індивідуальна робота.

9. Методи оцінювання

Згідно з методикою оцінювання знань студентів, передбаченою наказами ректора по університету.

10. Розподіл балів, які отримують студенти

Відповідно до системи оцінювання знань студентів ДонНУЕТ, рівень сформованості компетентностей студента оцінюється:

протягом семестру –100 балів (залік)

№ теми практичного заняття	Вид роботи/бали					
	Тестові завдання	Ситуаційні завдання, вправи	Обговорення теоретичних питань теми	Індиві- дуальне завдання	ПМК	Сума балів
Змістовий модуль 1						
Тема 1	-	4	4		2	10
Тема 2	2	2	4		2	10
Тема 3		4	4		2	10
Тема 4	2	2	4		2	10
Тема 5		4	4		2	10
Разом змістовий модуль 1	4	16	20		10	50
Змістовий модуль 2						
Тема 6	2	2	4		2	10
Тема 7		4	4		2	10
Тема 8	2	2	4		2	10
Тема 9		4	4		2	10
Тема 10	2	2	4		2	10
Разом змістовий модуль 2	6	14	20	-	10	50
Разом						100

Система нарахування балів за індивідуальні завдання

№	Види робіт	Бали
1	Реферат (1 на семестр)	3
2	Підготовка оглядів літератури з тем дисципліни	3
3	Розробка структурно-логічних схем, таблиць, наочності до окремих	3

	питань дисципліни	
4	Презентація	3
5	Публікація наукових тез	10

Загальне оцінювання результатів вивчення дисципліни

Для виставлення підсумкової оцінки визначається сума балів, отриманих за результатами складання змістових модулів. Оцінювання здійснюється за допомогою шкали оцінювання загальних результатів вивчення дисципліни (модулю).

Оцінка		
100-бальна шкала	Шкала ECTS	Національна шкала
90-100	A	5, «відмінно»
80-89	B	4, «добре»
75-79	C	
70-74	D	3, «задовільно»
60-69	E	
59-30	FX	2, «незадовільно»
0-29	F	

11. Методичне забезпечення

Комплект навчально-методичних матеріалів для забезпечення і супроводу робочої програми включає:

- сучасну вітчизняну і закордонну навчальну і наукову літературу,
- тематичну добірку матеріалів до завдань,
- перелік тем рефератів,
- комплекти контрольних питань для перевірки знань студентів,
- електронний конспект лекцій
- методичні рекомендації щодо вивчення дисципліни та організації самостійної роботи студентів.

12. Рекомендована література

Базова

1. Конспект лекцій з «Наукової української мови» для студентів усіх спеціальностей / Д.П. Шапран. – Кривий Ріг: ДонНУЕТ, 2017. – 90 с.
2. Городенська К.Г. Синтаксична специфіка української наукової мови // Українська термінологія і сучасність / К.Г. Городенська. – К.: КНЕУ, 2001. – Вип. 4. – С. 11 – 15.
3. Онуфрієнко Г.С. Науковий стиль української мови: [навч. посіб.] / Г.С. Онуфрієнко. – К.: Центр навч. л-ри, 2006. – 312 с.

4. Семенов О.М. Культура української наукової мови: Навчальний посібник [Електронний ресурс]. – К.: «Академія», 2012. – 216 с. – Режим доступу: <http://academia-рс.com.ua/product/205>
5. Українська ділова мова: практичний посібник на щодень / Уклад.: М.Д. Гінзбург, І.О. Требульова, С.Д. Левіна, І.М. Корніловська. – Харків: Торсінг, 2003.
6. Український правопис / НАН України, Ін-т мовознавства ім. О.О.Потебні; Ін-т української мови – стереотип. вид. – К: Наукова думка, 2003. – 240 с.
7. Шапран Д.П. Наукова українська мова [Текст]: метод. рекомендації до вивчення дисципліни для студ. усіх спеціальностей ден. та заочн. форм навчання / Д.П. Шапран; М-во освіти і науки України, Донец. нац. ун-т економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського, каф. українознавства. – Кривий Ріг: ДонНУЕТ, 2017. – 73 с.

Допоміжна

8. Бацевич Ф.С. Основи комунікативної лінгвістики: підруч. / Ф.С. Бацевич. – К.: ВЦ «Академія», 2004.
9. Ботвина І.В. Офіційно-діловий та науковий стилі української мови: [навч. посіб.] / І.В. Ботвина. – К.: АртЕк, 1998. – 190 с.
10. Загнітко А.П. Українське ділове мовлення: фахове і нефахове спілкування / А.П. Загнітко, І.Г. Данилюк. – Донецьк: ТОВ ВКФ БАО, 2010. – 480 с.
11. Основи наукових досліджень: конспект лекцій / укладач Е. В. Колісниченко. – Суми: Сумський державний університет, 2012. – 83 с.
12. Сурмін Ю. Науковий текст: специфіка, підготовка та презентація / Ю. Сурмін. – К.: НАДУ, 2008. – 184 с.
13. Токарська А.С., Кочан І.М. Українська мова фахового спрямування для юристів / А.С. Токарська, І.М. Кочан. – Львів : Світ, 2008.
14. Чепіга І.П. Мовленнєві особливості наукового тексту: текст-міркування, текст-доказ / І.П. Чепіга // Лінгвістичні студії. – Донецьк, 2002. – Вип.10. – С.157 – 161.
15. Шевчук С.В. Ділове мовлення для державних службовців: навч. посіб. / С.В. Шевчук. – К. : Арій, 2008.
16. Шевчук С.В. Практикум з українського ділового мовлення: навч. посіб. / С.В. Шевчук, О.О. Кабиш. – К. : Арій, 2009.
17. Шевчук С.В. Українська мова за професійним спрямуванням / С.В. Шевчук, І.В. Клименко. – К.: Алерта, 2011. – 696 с.

Словники

18. Ганич Д.І. Русско-украинский и украинско-русский словарь. / Д.І. Ганич, І.С. Олійник. – К.: Прапор, 1997.
19. Ганич Д.І. Словник лінгвістичних термінів / Д.І. Ганич, І.С. Олійник. – К.: Вища шк., 1985.
20. Головащук .С. І. Словник-довідник з правопису та слововживання /

- С.І. Головащук. – К.: Наук. думка, 2004.
21. Головащук С. І. Російсько-український словник сталих словосполучень / С. І. Головащук. – К.: Наук. думка, 2001.
22. Головащук С. І. Словник наголосів / С. І. Головащук. – К. : Наук. думка, 2003.
23. Головащук С. І. Українське літературне слововживання: словник-довідник / С. І. Головащук. – К.: Вища шк., 1995.
24. Загнітко А.П. Словник-довідник маркетингової термінології: навч.-довід. вид. для студ. екон. спец. усіх форм навчання / А.П. Загнітко, Д.П. Шапран, І.Х. Баширов. – Донецьк: ДонНУЕТ, 2011. – 160 с.
25. Єрмоленко С.Я. Новий російсько-український словник-довідник. / С.Я. Єрмоленко. – К.: Довіра, 1996.
26. Караванський С. Практичний словник синонімів української мови / С. Караванський. – К.: Укр. книга, 2004.
27. Караванський С. Російсько-український словник складної лексики. / С. Караванський. – Львів : БаК, 2006.
28. Олійник О. Російсько-український словник наукової термінології. / О. Олійник, М. Сидоренко. – К. : Наук. думка, 1994.
29. Олійник О. Українсько-російський і російсько-український тлумачний словник. / О. Олійник, М. Сидоренко. – К. : Наук. думка, 1991.
30. Орфоепічний словник: в 2 т. / уклад. М.М.Пещак, В.М. Русанівський, Н.М. Сологуб.- К.: Довіра, 2003.
31. Російсько-український словник: Сфера ділового спілкування / ред. О.О. Тараненко. – К.: Основа, 1999.
32. Словник іншомовних слів. / ред. О.Мельничук. – К. : УРЕ, 1985.
33. Словник скорочень української мови. / Ред. Л. С. Паламарчук. – К: Вища шк., 1988.
34. Словник термінології Європейського Союзу (англійсько-французько-німецько-український). – Київ: К.І.С., Молодіжний гуманітарний центр, 2007. – 223 с.
35. Словник труднощів української мови / ред. С.Я. Єрмоленко. – К. Рад. школа, 1989.
36. Словник-довідник з культури української мови / Д. Гринчишин, А. Капелюшний, О. Сербенська, З. Терлак. – К.: Знання, 2006.

Інтернет-ресурси:

37. Сайт видавництва «Літопис»: Видання наукової літератури з культури, філософії, історії, філології, економіки, перекладної літератури гуманітарного, природничого напрямів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.litopys.lviv.ua
38. Електронна версія українського правопису [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.pravorys.net
39. Український словник онлайн, тлумачний, російсько-український, орфографічний словник, український словник синонімів, український

- тлумачний словник, російсько-український словник, енциклопедія, правопис [Електронний ресурс]. – Режим доступу:www.rozum.org.ua
- 40.Електронні словники. – Режим доступу:<http://termin.com.ua>
- 41.Сайт Інституту мовознавства ім. О.Потебні [Електронний ресурс]. /– Режим доступу:<http://www.inmo.org.ua>
- 42.Сайт кафедри українознавства ДонНУЕТ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: kukr.donnuet.edu.ua

**ЧАСТИНА 2.
МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ З ПІДГОТОВКИ ДО
СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ**

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1

НАУКОВА МОВА ЯК ПІДСИСТЕМА НАЦІОНАЛЬНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Тема 1. Наукова мова як суспільне і лінгвістичне явище

1.1 Семінар з виконанням практичних вправ і завдань

План заняття:

1. Розгорнуте обговорення основних положень теми та питань самостійного вивчення:

1. Поняття наукової мови та її функції.
2. Функціональні характеристики наукової мови.
3. Культура наукової мови.
4. Етапи становлення й дослідження наукової мови.

2. Індивідуальне тестування.

3. Презентація рефератів (доповідей).

4. Виконання вправ і завдань.

Вправа 1. Прочитайте текст. Висловіть свою думку щодо окреслених у ньому проблем.

Очевидно, що належний рівень володіння національною фаховою мовою виступає важливим інструментом кар'єрної успішності, комунікативної ефективності, загалом професійної компетентності. Звернімося до досвіду інших країн, з якими українці можуть і повинні успішно конкурувати. У контексті європейських освітніх цінностей зазначимо, що університети Європи зазвичай дбають про демократичну ідею закладу, яка надасть студентам доступ до цікавих і потрібних курсів, а не просто передбачить переваги одних спеціалізацій за рахунок інших.

У Швеції, наприклад, велика увага приділяється процесові розвитку мови людини і банків даних, де кожен може знайти необхідні для цього засоби. А тому спаринг-спеціалізацією для лінгвістів є зазвичай психологія, географія, філософія, психологія, медіа, медицина. Звичайно, програма такої дисципліни не повторює шкільного курсу, навпаки, вона охоплює як аналіз професійного тексту (причому й такого, що належить, наприклад, до 18 сторіччя), так і продукування власного тексту доповіді, промови, тез. Студенти спостерігають, як змінювалася термінологія, повторюють правопис окремих мовних і текстових одиниць, вправляються в грамотному формулюванні думок. Результатом є вміння резюмувати, дискутувати, писати наукову статтю: у Швеції – шведською, у Франції – французькою, хотілося б, щоб в Україні – українською.

У світовій практиці навчальні програми неодмінно пропонують обов'язкові 3-5-кредитні курси для бакалаврів, магістрів, аспірантів: «Німецька мова економіки» (Університет Фрайбурга), «Англійський академічний виклад» (Університет Лідса), італійська для працівників ресторанного бізнесу, угорська для шкільних психологів. То чи варто університетам України відмовлятися від рівних умов мовної підготовки своїх студентів?

Ось ще аргумент. Кожний університет зацікавлений також в іноземному студентові. Яким чином грузин, швед або поляк, який, сподіваємося, прагнутиме стати студентом українського вишу, зможе вільно висловити свої ідеї з кібернетики, фізики, тлумачити різні наукові підходи, читати підручники з психології, вести спільний проект зі своїм українським

колегою, якщо йому просто обмежено доступ до вивчення професійної української мови чи наукової української мови?

(За матеріалами Інтернету:
<http://kunews.knu.ua/ukrayinska-mova-v-universiteti-mova-fakhu-nauki-spilkuvannya>)

Тема 2. Науковий текст як форма реалізації наукового стилю мовлення

2.1 Семінар з виконанням практичних вправ і завдань

План заняття:

1. Розгорнуте обговорення основних положень теми та питань самостійного вивчення:

1. Загальні відомості про науковий стиль як функціональний різновид української літературної мови.
2. Функціонально-стилістичні особливості наукового тексту.
3. Об'єктивність та регламентованість як ознаки наукового тексту.
4. Композиційні особливості наукового тексту.
5. Вимоги щодо логічної побудови наукового тексту.

2. Презентація рефератів (доповідей).

3. Виконання вправ і завдань.

Вправа 1. Визначити стилістичну приналежність уривків, назвати їх характерні стильові ознаки. Виправте наявні помилки.

- 1) Я вчора собі купив нову мишу, нову «клаву», а «вебки» в цьому магазині мені не сподобалися. Щось таке-сяке, незрозуміле... Переб'юся поки що без камери.
- 2) Казав, що в суботу підемо всі разом до зоопарку, а тепер порачкував назад. Лїнь, мовляв, перемогла. Хоч би наколував грошенят морозива поїсти, і то добре було б.
- 3) Податки – одна з найважливіших фінансових категорій. Історично це найдавніша форма фінансових відношень між державою та членами суспільства.
- 4) Прибуток – це економічна категорія госпрозрахункового підприємства та його структурних одиниць. Він є самим головним джерелом обов'язкових відрахувань у бюджет, джерелом формування фондів підприємства, його госпрозрахункових одиниць.
- 5) Результати загальнонаціонального соціального дослідження "Земельна реформа", проведеного Центром соціальних експертиз Інституту соціології національної академії наук, були несподіваними. При досить консервативній суспільній свідомості (всього 20 відсотків селян хочуть господарювати на своїй землі) кількість прихильників земельної реформи з позаторішніх 22 відсотків зросла до 38 у минулому році.

Вправа 2. Прочитайте уривок з тексту, знайдіть помилки у виділених словах і словосполученнях. Виконайте завдання після тексту.

Всесвітній день комп'ютерної клавіатури займає в календарі *два дня*. Це 11 і 12 квітня *кожного року*. Такий цікавий факт пов'язаний з тим, що *дані* дні квітня є 101 та 102 днями року. Саме ці дві дати обрані світовою спільнотою ІТ, бо стандартна комп'ютерна клавіатура налічує 101 або 102 клавіші.

Сучасні клавіатури *більш частіше* налічують 104 клавіші, однак стандарт – це так звана *PC\AT клавіатура*.

Буквально за останні тридцять років комп'ютерна клавіатура зробила різкий *скачок* у своєму розвитку. *Насьогодні* існують сотні різних модифікацій клавіатур, що різняться за

призначенням, функціональністю, ергономікою, дизайном та розкладками символів. Виділяються клавіатури для персональних комп'ютерів, для ноут- та нетбуків, для планшетів та смартфонів.

Також існують ергономічні клавіатури для швидкого набору, орієнтовані на наступні професії: програміст, секретар, журналіст, письменник, копірайтер або рерайтер, набирач тексту. Такі клавіатури покликані оптимізувати роботу та зберегти цілими суглоби рук користувача, знизити навантаження на них.

У таких клавіатурах може бути змінена розкладка, а можуть бути передбачені «порожні» клавіші, які розмітить сам користувач, з урахуванням своїх потреб. Часто змінена сама класична форма клавіатури, створені певні нахили **в цілях** кращої ергономічності **і так далі**. Конкретно для дизайнерських професій, наприклад, існують особливі наклейки на клавіатуру.

Варто відзначити спеціальні клавіатури для людей з обмеженими можливостями. Наприклад, клавіатура - «рукавичка» для **глухих і сліпих**, умовні ділянки якої відповідають за певні літери алфавіту та символи. Зовні цей пристрій мало нагадує клавіатуру. Цікава також звична оку клавіатура, але зі збільшеним розміром клавіш, адаптована для людей з сильним тремором (тремтінням) пальців. Розроблено також програмовані клавіатури .

Цікаві та в певних ситуаціях корисні клавіатури оригінального пристрою та дизайну. Наприклад, клавіатура, яка закріплюється на зап'ясті. Або проекційна клавіатура, що являє собою оптичну проекцію на поверхню столу, наприклад. Або клавіатура з дисплеєм на місці кожної кнопки - картинка змінюється залежно від запущеної на комп'ютері програми. Позиціонуються також у продажу клавіатури для геймерів, наприклад, для фанатів популярних ігор, таких як World of Tanks, DotA, Counter Strike.

Клавіатури з підсвічуванням роблять користування ними зручнішим. Яскраві клавіатури з веселими малюнками для дітей покликані робити спілкування дитини з комп'ютером ненав'язливим. Для безшумної роботи розроблена японська сенсорна клавіатура для комп'ютера No-Key-Keyboard. Клавіатури, що миються, та клавіатури з ультрафіолетовим опроміненням збережуть користувача від інфекцій. Створена навіть рожева «клавіатура для блондинок» зі спрощеними, а точніше, примітивними, але зате веселими підписами клавіш.

(За матеріалами Інтернету: <http://ycilka.net/tvir.php?id=811#ixzz4pk0StD6p>)

Завдання до тексту:

1. До якого стилю мовлення належить текст?
2. Назвіть стильові ознаки тексту та використані стилістично марковані засоби.
3. Наведіть приклади речень з тексту, синтаксична будова яких відображає таку ознаку наукового викладу, як об'єктивність.
4. Поясніть вживання в тексті літер латинського алфавіту. Яким чином, на Вашу думку, це узгоджується з графічними нормами української мови?
5. Складіть план до тексту.
6. Робота парами. Побудуйте усний діалог з питань-відповідей за змістом тексту.

2.2 Жанрові різновиди наукових текстів

Семинар з виконанням практичних вправ і завдань

План заняття:

1. Розгорнуте обговорення основних положень теми та питань самостійного вивчення:

1. Поняття про жанр. Походження і значення терміна.
2. Первинні і вторинні наукові тексти.
3. Поділ жанрів за формою.
4. Загальна характеристика жанрів власне наукового підстилю.

2. Презентація рефератів (доповідей).

3. Виконання вправ і завдань.

Вправа 1. Прочитайте текст. Знайдіть мовні засоби, що визначають його об'єктивність та однозначність (терміни, абстрактна лексика, наукова фразеологія тощо).

Слово "дипломатія" походить з грецької мови (*діплота* – документ, складений удвоє), у Стародавній Греції так називалися здвосні дощечки, на воскових поверхнях яких писали текст грамот про повноваження посланця або послання іншого важливого змісту. Потім дощечки складали до купи цими поверхнями, щоб не пошкодити текст.

Особливим видом повсякденної державної діяльності дипломатія стала на зламі XVI – XVII ст. з появою при дворах монархів постійних дипломатичних представників, а в системі державних органів – спеціальних відомств, головними завданнями яких були листування і підтримка контактів між володарями, прийом іноземних делегацій і послів, ведення переговорів. Так, наприклад, в Англії вперше слово "дипломатія" використано у 1645 році. 1693 року відомий німецький філософ, математик і мовознавець Г. Лейбніц опублікував працю "Зведення дипломатичного права", де було вжито латинське слово "diplomaticus", яке з того часу почало означати "той, що стосується міжнародних відносин".

Термін "дипломатія" у сучасному розумінні вперше подав Франсуа де Кальєр, видатний французький дипломат доби Людовіка XIV, у своїй книзі "Про способи ведення переговорів з монархами", опублікованій 1716 року.

Найчастіше слово "дипломатія" вживається для окреслення:

- державної діяльності в галузі зовнішніх відносин;
- сукупності установ та осіб, які займаються державною діяльністю в галузі зовнішніх зносин;
- професії дипломата.

Дипломатія – це ведення справ між державами за допомогою мирних засобів.

Найбільш повне визначення дипломатії дається у «Дипломатичному словнику»: "Дипломатія – засіб здійснення зовнішньої політики держави, що являє собою сукупність невосних практичних заходів, прийомів і методів, які застосовуються з урахуванням конкретних умов і характеру завдань, що вирішуються, офіційна діяльність глав держав та урядів, міністрів закордонних справ, дипломатичних представництв за кордоном, делегацій на міжнародних конференціях по реалізації цілей і завдань зовнішньої політики держави, захисту прав та інтересів держави, її установ та громадян за кордоном".

Вправа 2. Прочитайте текст. Виконайте вміщені після нього завдання.

Нейромаркетинг (нейро – мозок; маркетинг – концепція управління виробництвом і збутом товарів і послуг з орієнтацією на споживача) – це управління відносинами із споживачем, побудоване на основі розуміння основоположних функціональних механізмів нервової системи.

В основі нейромаркетингу лежить наука, що вивчає мозок людини. Вченими доведено, що в "найдавнішій" частині людського мозку – лімбічній системі – зосереджуються всі основні емоції, підсвідомі відчуття і почуття людини. Нашим розумом керує саме ця лімбічна система. У лімбічній системі й починається нейронна активність: будь-який зовнішній подразник (колір, звук, предмет з його обрисами і т.д.) спочатку знаходять емоційний відгук, потім переміщуються в підсвідомість і в останню чергу відбувається розумне сприйняття побаченого чи почутого. Ці короткі миті, протягом яких несвідоме володіє людським розумом, і стали предметом пильного впливу і серйозного наукового дослідження А. Трайндла і Б. Оймана, які показали всьому світу, як засобами деякого впливу на мозок людини без її відома з використанням будь-яких відчуттів можна змусити людину купити товар, тоді як вона залишатиметься впевненою, що це її свідомий вибір. Не випадково це відкриття називають четвертим за рахунком приниженням людства – услід за тими, що завдали йому Коперник, Дарвін і Фрейд. Згідно з цим відкриттям, поведінку людини визначає не розум, а емоційні процеси в найдавніших, первісних ділянках структури мозку. Саме вони впливають на свідоме сприйняття навколишнього світу.

Таким чином, на сьогодні доведено, що свідомість знаходиться під впливом нейрологічних механізмів, що діють підсвідомо. А завдяки технологіям, які дозволяють встановити, як саме відбувається обробка подразнення в мозку, можна досягти максимально точного уявлення про нейрологічні процеси і пов'язані з ними когнітивні та емоційні можливості. У ментальних процесах все ґрунтується на матеріальному субстраті нейрологічних сіток, які пов'язані між собою біохімічними та біофізичними процесами. Декарт помилявся, коли говорив: «Я мислю, отже, я існую». Формулювання Антоніо Дамазіо «Я відчуваю, отже, я існую» – сьогодні більш коректне.

Завдання до тексту:

1. *Обґрунтуйте стильову приналежність тексту.*
2. *До якого типу висловлень він належить?*
3. *Чи є в тексті засоби емоційного впливу? Якщо так, то яка їхня роль?*
4. *Знайдіть мовні засоби, що забезпечують логічність і послідовність викладу наукової інформації.*
5. *Виділіть основні композиційні частини тексту і встановіть лексичні засоби зв'язку між ними.*
6. *Наведіть власні міркування щодо моральних аспектів нейромаркетингу.*

Вправа 3. Продовжіть ряд власними прикладами слів і виразів, що забезпечують встановлення різних типів логічних зв'язків між складниками думки:

виражають послідовність розвитку думки: *спочатку, насамперед, потім...*

виражають результат, висновок: *отже, значить...*

виражають причиново-наслідкові відношення: *тому, завдяки цьому...*

виражають заперечення, протиставлення: *проте, тим часом...*

Вправа 4. Зредагуйте анотацію. Виправлення обґрунтуйте.

Ця стаття рекомендується фахівцям, які бажають досягнути успіху в своїй діяльності. Дуже корисна буде та інформація котру дає не тільки автор, а й авторитетні підприємці, які користуючись своїм досвідом допомагають реалізувати себе. Але не тільки хороші знання і досвід допоможуть у формуванні власного іміджу, потрібно дбати і про психологічне здоров'я і про зовнішній вигляд. Вони допоможуть Вам досягти успіху у житті.

Тема 3. Нормативні вимоги до лексики наукових текстів

3.1 Основні лексичні одиниці наукового стилю мовлення

Семінар з виконанням практичних вправ і завдань

План заняття:

1. Розгорнуте обговорення основних положень теми та питань самостійного вивчення:

1. Лексична модель словника науки.
2. Поняття про термін і термінологію.
3. Способи творення термінів.
4. Види термінів за структурою та походженням.
5. Номени та професіоналізми.

2. Презентації з теми та їх обговорення.

3. Виконання вправ і завдань.

Завдання 1. Систематизуйте відомості про склад словника науки, склавши таблицю. Заповніть її власними прикладами.

Вправа 2. Перекладіть текст на українську мову (письмово). Підкресліть терміни, поясніть їх структуру.

Рыночная экономика, несмотря на ее многие положительные черты, не способна автоматически регулировать все экономические и социальные процессы в интересах всего общества и каждого гражданина. Она не обеспечивает социально справедливое распределение дохода, не гарантирует право на труд, не нацеливает на охрану окружающей среды и не поддерживает незащищенные слои населения. Частный бизнес не заинтересован вкладывать капитал в такие отрасли и такие проекты, которые не приносят достаточно высокой прибыли, но для общества и для государства они просто жизненно необходимы. Рыночная экономика не решает и многие другие актуальные проблемы. И обо всем этом должно позаботиться государство. Прерогативой государства является обеспечение надлежащего правопорядка в стране и ее национальной безопасности, что, в свою очередь, является основой для развития предпринимательства и экономики. Производственный процесс – это целенаправленное превращение исходного сырья и материалов в готовый, заданного свойства продукт, пригодный к потреблению или к дальнейшей обработке. Производственный процесс заканчивается на стыке производства и потребления, после чего происходит расходование произведенной продукции.

Вправа 3. Зредагуйте речення. З'ясуйте тип наявних помилок.

1. У продаж надійшли подарункові набори, вироби народних майстрів, пам'ятні сувеніри. 2. Молодь є передовим авангардом суспільного прогресу. 3. Другої альтернативи для успішного просування продукту на ринок немає. 4. Компанія, до проведення якої так довго готувалися і в яку вклали значні кошти, зазнала повного фіаско. 5. За результатами моніторингу було зроблено висновки, що користі від використання такого підходу немає. 6. На новому виробництві встановлено дві фасувальні лінії для фасування виробів. 7. Досягнення цілі вимагає виконання наступних задач.

Вправа 4. Доберіть літературні відповідники до поданих професіоналізмів. Прокоментуйте особливості їх вживання в мовленні.

- 1) кок, камбуз, кубрик, бак, чалитися, ходити в море.

Слова для довідки: кухар, носова частина корабля, приставати до берега, плавати, кухня, кімната відпочинку екіпажу.

2) *мама, клавиша, материнка, скинути (інформацію), вінт, миша, дрова.*

Слова для довідки: материнська плата, драйвери, маніпулятор, клавіатура, переписати, жорсткий диск.

3.2 Лексичні норми наукового стилю

Семінар з виконанням практичних вправ і завдань

План заняття:

1. Групова бесіда за питаннями з теми:

1. Розкрийте зміст поняття «лексична норма».
2. Дайте визначення паронімів. Наведіть приклади.
3. Що таке синонімія?
4. Яка роль синонімів у науковому стилі мовлення?
5. Наведіть приклади міжстильових синонімів.
6. Які особливості вживання фразеологізмів у науковому стилі?
7. Наведіть власні приклади наукових фразеологізмів.
8. Яким чином встановлюється родова належність складноскорочених слів?
9. Чим відрізняються графічні скорочення і аббревіатури?

2. Презентація рефератів (доповідей).

3. Виконання вправ і завдань.

Вправа 1. Поясніть різницю відтінків значень наведених синонімів.

Складіть з ними речення або словосполучення.

Повноважний – уповноважений, помістити – розмістити; оплатити – заплатити – сплатити; гарантійний – гарантований, спростовувати – суперечити – перечити.

Вправа 2. За словником знайдіть усі українські відповідники наведених слів, проілюструйте особливості їх контекстуальної сполучуваності, склавши з ними речення: содержание, разрешить, вид, заключённый, получить, лицо, задача.

Вправа 3. виправте лексичні помилки:

одержати перемогу, допустити помилку, не витримує ніякої критики, принести подяку, принести шкоду, нуждатися в допомозі, заслуговувати увагу, прийнятися за роботу, ввиду того, що...

Вправа 4. Розподіліть мовні одиниці на дві групи: терміни і номени.

Рідина, острів, купрум, Ан-24, двигун, важіль, НАТО, Siemens, острів, тойота, Кіліманджаро, організація, Приватбанк, валюта, анальгін, йод, антиоксидант, долар, євро, ялина, рослина, дерево, Юпітер, зірка, CO₂, луг.

Вправа 5. Складіть речення із синонімами дефект, вада, недолік. Поясніть особливості їх контекстуального вживання.

Вправа 6. Здійснить аналіз термінів за схемою: 1) значення; 2) структура; 3) походження; 4) спосіб термінологічної номінації; 5) частиномовна належність; 6) ступінь спеціалізації значення.

Стратегічні вікна, гроші, розрахунок, ПДВ, собівартість, α -промені, ©, бізнес-інкубатор, оподаткування, згин, реанімація, інвестор.

Тема 4. Термінознавство та термінографія в Україні

Семинар з виконанням практичних вправ і завдань

План заняття:

1. Розгорнуте обговорення основних положень теми та питань самостійного вивчення

1. Стан і проблеми сучасного українського термінознавства.
2. Стандартизація термінології.
3. Поняття «лексикографія». Види словників.
4. Особливості термінологічних словників. Їх класифікація за призначенням та використанням.
5. Структура словникової статті.

2. Презентація рефератів (доповідей).

3. Виконання вправ і завдань.

Завдання 1. Прочитайте текст. Сформулюйте окреслені в ньому проблеми.

Проблеми термінології в концепції теорії інтелектуалізації мови

Системне вивчення термінології як метамови сучасної науки «належить до пріоритетів нашого століття.

Одна з найважливіших функцій мови – інтелектуальна, виявлена в «особливому» характері літературної мови, здатності відображати культурне життя та цивілізацію. Ця функція сприяє розширенню словника та змін у ньому. Наслідок – поява нових мовних одиниць, створення слів і виразів для логічних абстракцій, які систематично представлені для більш точного означення логічних категорій за допомогою лінгвістичних засобів вираження.

Закономірність створення термінів як специфічних знаків пізнавального досвіду, потреба виражати взаємозалежні й складні операції мислення приводить до інтелектуалізації мови, що на формальному рівні виражається в появі абстрактної лексики, особливих синтаксичних форм.

Інтелектуалізація мови співвіднесена з логічними принципами створення і функціонування мовних одиниць. Терміни є втіленням інтелектуальної функції мови, їхня іманентна сутність виражена у критеріях термінологічності, таких як: 1) системність; 2) дефінітивність; 3) моносемічність у межах термінологічного поля; 4) відсутність експресії; 5) стилістична нейтральність.

Термінологічний ідеал становлять терміносистеми нових галузей знань: чітко структуровані, сформовані на греко-латинських елементах, інтернаціональні терміни, дефінітивно моносемічні, системні зв'язки побудовані за логічним принципом.

Використання таких терміносистем дає змогу розробити універсальну модель словника-тезауруса. Словник-тезаурус відображає логіку інтелектуальної системності мови, реалізуючи діалектичний взаємозв'язок мови і мислення.

Тезаурус є ефективним методом опису лексико-семантичних груп термінів у трьох аспектах: логіко-філософському, методологічному та лінгвістичному.

Тлумачні термінологічні словники, побудовані з урахуванням парадигматичних властивостей слова без уваги до їх синтагматичних відношень, поширеності, функціонування в мові, виявляються для студента недостатніми. У тезаурусі зберігаються всі регулярні зв'язки між термінами: і парадигматичні, і ісинтагматичні, тобто в такому словнику під кожним фонетичним словом обов'язково повинен бути поданий вичерпний і точний перелік понять, з ним поєднаних. Визначаючи семантичне поле термінологічної одиниці через її ієрархічні, асоціативні та семантичні зв'язки, що поєднують одиниці знань, тезаурус відображає зв'язок між дефініцією та класифікацією.

(За А.В. Ліпінською)

Завдання 2. Доберіть з дужок потрібне за змістом слово. Запишіть. Умотивуйте свій вибір.

1. Учені цієї країни впевнено (лідують, лідуєть, ведуть перед, є попереду, є лідерами) в галузі космічних досліджень. 2. У зв'язку з цим просимо (послати, відправити, відрядити, делегувати) для участі в роботі симпозіуму двох представників вашого навчального закладу. 3. Поняття тексту в лінгвістиці (товкмачать, трактують, тлумачать) порізного. 4. Metalli при нагріванні розширюються, а при охолодженні (уцільнюються, скорочуються, стискуються). 5. Аналіз тенденцій розвитку техніки (свідчить, показує, запевняє), що з часом все ширше застосовуються електричні та електронні явища. 6. Зібрання живописної колекції ХХст. у Національному художньому музеї України дозволяє значною мірою (розглянути, простежити, побачити) розвиток українського мистецтва в цю драматичну епоху. 7. Сучасна психологія (зв'язана, пов'язана, з'єднана) також з математичними, технічними науками.

Завдання 3. Перекладіть речення. З'ясуйте походження і лексичне значення виділених слів.

Для интенсифікації привлечення капітала в производство в законодательстве развитых стран есть специальные механизмы регулирования денежных потоков. 2. В реальном секторе экономики инвестиции могут быть выгодны в разных планах, причем критерий быстрой коммерческой выгоды может противоречить интересам страны. 3. Маркетинговая деятельность требует постоянного анализа и контроля. 4. В ситуации кризиса центральные банки Франции, ФРГ и Голландии обязывали коммерческие банки направлять 30-35 % их капиталов в приоритетные сферы экономики. 5. Необходимо рассмотреть и изучить каждую из форм госкредита, оценить их механизмы и эффективность. 6. Рассматривая государственный долг, необходимо иметь в виду, что его величина и динамика характеризует состояние экономики и финансов государства. 7. Государственная финансовая политика предполагает соответствующую стратегию и тактику. 8. Для динамики инвестиций формирование внутреннего рынка имеет решающее значение.

Тема 5. Граматичні особливості наукового мовлення

Практичне заняття 5.1 Граматичні особливості іменних частин мови в науковому тексті

План заняття:

1. Презентація рефератів (доповідей).
2. Розгорнута бесіда за основними питаннями теми.

1. Морфологічні форми іменника в наукових текстах.

2. Морфологічні форми прикметника в наукових текстах.
3. Відмінкові форми числівника.
4. Поєднання числівників з іменниками.

3. Виконання вправ і завдань.

Вправа 1. Утворіть форми родового відмінка однини, поясніть правила вибору закінчення:

Акт, блок, апарат, елемент, термін, об'єкт, предмет, графік, діаметр, корінь, параграф, обмін, вибір, результат, пункт, аналіз, метод, гідроліз, продаж, коефіцієнт, обмін, висновок, аргумент, розподіл.

Вправа 2. Розкрийте дужки, поставивши відповідні слова в потрібній формі.

1. Олена Зарицька – (аспірант) нашого університету – блискуче (виступити) на конференції. 2. А.В. Симонова, (новий керівник) дослідницької групи, (представила) результати (експеримент). 3. (Директор) науково-дослідної лабораторії Собінова (звітувати) про виконання (план) роботи у поточному півріччі. 4. (Головний бухгалтер) Нікітіна О.М. (повідомити) про отримання (дохід) від коштів, розміщених на депозитному (рахунок). (Молодий учений) Анна Приходько (отримати) стипендію (Кабінет) Міністрів України. 5. Голова зборів (оголосити) порядок проведення таємного голосування.

Вправа 3. Від поданих дієслів утворіть іменники із значенням дії, події та наслідку. Складіть речення з кількома з них. Поясніть особливості їх контекстуального використання.

Винагороджувати / винагородити, групувати / угрупувати, вибирати / вибрати, доробляти / доробити, оцінювати / оцінити, упаковувати / упакувати, зчеплювати / зчепити, вигинати / вигнути.

Вправа 4. Визначте нормативність числівникових форм, виправте помилки у разі потреби.

1. У винних погрібах будь-хто з відвідувачів може долучитися до дегустації або ж придбати кілька пляшок вина двадцяти п'яти чи навіть п'ятидесятирічної давності. 2. На перше січня в нашому районі було 4 171 спеціалістів з вищою і середньою освітою. 3. В цілому ж за рік надій від корови тут довели до 953 кілограма. 4. Пару слів треба сказати про методіку нашого експериментального дослідження. 5. Усе це і багато чого іншого вислухали разом зі мною біля двісті осіб старшого віку, декілька репортерів. 6. Більше половини абітурієнтів цього року була добре підготовлена усіх дисциплін, винесених на екзамені. 7. Цього року під озимі культури в господарстві було виділено 2458,25 гектарів, що в 2,3 разів більше, ніж минулого. 8. У липні скоєно 8 дорожньо-транспортних пригоди, в яких четверо людей загинуло, а семеро травмовано. 9. До будиночків прибудовано вольєри довжиною 1,8 метрів, призначені для вигулу телят. 10. Випоюють цільне молоко за загальноприйнятою схемою у розрахунку: телятам – 400, бичкам – 300 кілограм. 11. Лише за останні кілька років благоустроєно п'ятеро сіл району. 12. Півтора місяців залишилося до святкування Дня матері. 13. Дня три йшов дощ, і техніка не могла вийти в поле.

14. Олімпіада з історії України проходила два дні. 15. План реалізації продукції колектив комбінату виконав на 123,4 проценти.

Вправа 5. Виправте неправильні форми числівників.

Двохсот сорока трьома, семистами двадцятьома двома, стами, трьохсот двадцяти сімох, п'ятьмастами сорока одним, двадцятьома п'ятьома, двадцятьма дев'ятьма, тридцяти вісьми, ста сорока одним. Семидесятитисячний, восьмидесятий, дев'яносто семи, п'ятьдесяти сьомі, тристам. сорокам шести, шістьдесят сімох, восьмисот трьох, вось-мистами п'ятдесятьма сьома, трьомастами шістдесятьома сімома, шестистами дев'яносто трьома.

Вправа 6. Провідмініуйте числівники, записавши їх словами.

90567 гривень, 2 цілих 8/10, 35000-ний, 2014-й, 1100.

Практичне заняття 5.1 Дієслівні форми в науковому тексті. Синтаксичні особливості наукової мови

1. Презентація та обговорення рефератів (доповідей).

2. Розгорнута бесіда за основними питаннями теми.

1. Функціональні та морфологічні особливості вживання дієслів у наукових текстах.

2. Синтаксичні особливості наукових текстів.

3. Виконання вправ і завдань.

Вправа 1. Від поданих дієслів утворіть іменники, поясніть використаний спосіб словотворення.

підвісити, підвішувати, вводити, ввести, ввозити, ввезти; входити, ввійти, оцінювати, оцінити.

Вправа 2. Запишіть словосполучення українською мовою.

I. Баланс, показывающий на определенную дату финансовое положение; информация, предоставляемая консалтинговой компанией; учёные, публикующиеся в международных журналах и получающие всемирное признание; данные, характеризующие финансовые ресурсы; примечания, содержащие дополнительную информацию; средства, имеющиеся на счетах; информация, описывающая актуальное положение дел; предназначенный для помощи инвесторам; воздействие на окружающую среду; учёт общественного мнения; управляющая компания; закрывающееся отверстие, характеризующийся малыми размерами.

II. Подходящая кандидатура, действующее лицо, ведущий специалист, знающий человек, существующие законы, вышестоящий орган, наиболее болезненный вопрос, всеохватывающий, всепоглощающий, проникающий, незнающий, замыкающий, ионизирующий, движущийся, окружающий, соединяющий, нижеподписавшийся, раздражающий, блокирующий, дезодорирующий, кровоостанавливающий, желаемый.

III. Записываемый, освещаемый, вырабатываемый, употребляемый, принимаемый, наблюдаемый, ожидаемый, контролируемый, звуконепроницаемый, заражаемый, стораемый, заведующий кафедрой,

поступающий в университет, работающий по совместительству, начинающий, выступающий, манифестирующие, подрастающее поколение, служащий, утопающий, исполняющий обязанности, лечащий врач.

Вправа 3. Запишіть українською мовою, звернувши увагу на вибір дієслова:

К таким понятиям относятся..., оказать влияние, следовать примеру, следует выполнить, следует отметить, из теоремы следует, сделать возможным, сделать невозможным, употребляется в биологии в качестве термина, профессионалистами являются слова, требуются специальные меры, включая пользователей, учитывая то, что...; изучите следующие вопросы...

Вправа 4. Зредагуйте речення відповідно до синтаксичних норм української мови щодо використання активних і пасивних конструкцій.

1. Ця проблема вивчалася багатьма вченими. 2. Нами проводилися численні експерименти. 3. Науковим колективом досягнуто значних результатів. 4. Рецензентом зроблено висновок про актуальність дослідження та його новизну. 5. Спеціалізованою вченою радою було прийнято позитивне рішення за результатами захисту О.М. Павленком дисертації на здобуття наукового ступеня доктора філософії.

Вправа 5. Розкрийте дужки. Поясніть особливості керування в дієслівних словосполученнях.

дякувати (вчитель); хворіти (грип), зрадити (ідея), завдати (шкода), потребувати (аналіз), навчати (математика), навчатися (танці), наслідувати (попередники), запобігати (помилки), набувати (форма).

Вправа 6. Перекладіть текст на українську мову і виконайте завдання до нього.

В учебниках по маркетингу часто цитируется удачный пример психоаналитического подхода, связанный с проблемами, возникшими при продажах ловушек для тараканов Combat. Этот продукт помещается в маленькие пластиковые контейнеры и позволяет уничтожать тараканов более чистым и эффективным способом, чем в случае применения традиционных аэрозолей. Однако он недостаточно успешно реализовывался в одном из сегментов своего целевого рынка: среди жительниц бедных областей Юга США, упорно упорно продолжавших пользоваться распылителями. McCann-Erickson, агентство, к услугам которого обратились для решения возникшей проблемы, разработало проективную процедуру, в которой группу таких женщин просили нарисовать тараканов и описать чувства, которые они к ним испытывали. Исследователей заинтересовал тот факт, что все нарисованные насекомые были похожи на мужчин. И истории, сопровождавшие эти рисунки, оказались, фактически, о тех мужчинах, с кем сталкивались эти женщины. Таким образом, исследователи пришли к выводу, что уничтожение тараканов при помощи распылителя и наблюдение за тем, как они корчатся и умирают, давали женщинам возможность выразить свою враждебность по отношению к мужчинам. Кроме того, оно давало им ощущение власти и контроля над своим ближайшим окружением.

Завдання до тексту:

1. Поясніть особливості вживання граматичних форм іменників II відміни чоловічого роду в Р.в. однини.

2. Знайдіть у тексті віддієслівні іменники. Поясніть їх лексико-граматичні характеристики.

3. Знайдіть у тексті прикметник у формі вищого ступеня порівняння. Утворіть альтернативні варіанти такої форми. Поясніть особливості творення і вживання граматичних форм ступенів порівняння в українській мові.

4. На прикладах із тексту прокоментуйте правила творення та вживання дієприкметників та дієприкметникових зворотів.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. МЕТОДИКА РОБОТИ З НАУКОВИМИ ТЕКСТАМИ

Тема 6. Форми та види перекладу. Особливості науково-технічного перекладу

Практичне заняття 6.1 Форми та види перекладу. Редагування наукових текстів

План заняття:

1. Обговорення рефератів і повідомлень з теми.

2. Бесіда за основними питаннями теми:

1. Що таке редагування?

2. Назвіть два основних типи редагування перекладеного тексту.

3. Поясніть сутність основних методів редагування.

4. Схарактеризуйте етапи редагування.

2. Виконання вправ і завдань.

Вправа 1. Перекладіть текст на українську мову.

Классическое определение маркетинга заставляет нас верить, что цель его заключается в удовлетворении нужд и потребностей потребителей.

Маркетинг – это «вид человеческой деятельности, направленной на удовлетворение нужд и потребностей посредством обмена», – говорит Филипп Котлер.

Маркетинг – это «осуществление бизнес-процессов по направлению потока товаров и услуг от производителя к потребителю», – говорит Американская маркетинговая ассоциация.

Маркетинг – это «выполнение действий, направленных на достижение целей организации посредством предвидения потребностей покупателя или клиента и направления потока удовлетворяющих эти потребности товаров и услуг от производителя к покупателю или клиенту», – говорит Э. Джером МакКарти из университета штата Мичиган.

Возможно, самое полное объяснение теории «нужд и потребностей» содержится в определении, которое дал в 1973 году Джон А. Говард из Колумбийского университета. Маркетинг, говорит м-р Говард, это процесс, состоящий из: «(1) определения потребностей покупателей, (2) осмысления этих потребностей с точки зрения производственных возможностей организации, (3) доведения этого осмысления до соответствующих лиц в организации, обладающих правом принимать решения, (4) осмысления ожидаемых последствий с точки зрения определенных ранее потребностей покупателей и (5) доведения этой концепции до покупателей».

Так что, эти пять шагов и составляют сегодня путь к успеху в маркетинге? Что, определение, осмысление и доведение помогут компании American Motors с успехом конкурировать с General Motors, Ford и Chrysler? Не говоря уже о Toyota, Datsun, Honda и других зарубежных производителях автомобилей?

Предположим, American Motors разрабатывает продуктовую стратегию, базируюсь на определении потребностей покупателей. Результатом этой стратегии будет ряд продуктов, идентичных тем, что выпускает General Motors, которая тратит миллионы долларов на исследование тех же рынков, выявление тех же потребностей.

Это и есть маркетинг? Побеждает тот, кто лучше проводит рыночные исследования?

Что-то здесь явно не так. Когда American Motors игнорирует потребности покупателей, она добивается гораздо большего успеха. Машина марки Jeep – продукт, заимствованный из армии, – становится победителем. Легковые автомобили American Motors с треском проваливаются.

Ни одна фокус-группа не могла выдумать Jeep. Равно как никакое исследование рынка не поможет машине-аутсайдеру конкурировать наравне с лидерами.

(Е. Райс, Дж. Траут).

Завдання 2. Робота парами. Обмінуйтеся перекладами вищенаведеного тексту з партнером, здійсніть редагування чужого перекладу. Визначте основні типи помилок, обговоріть їх з партнером.

Практичне заняття 6.2 Специфіка автоматичного перекладу наукових текстів

План заняття:

1. Обговорення рефератів і повідомлень з теми.

2. Бесіда за основними питаннями теми:

1. Які системи автоматичного перекладу тексту ви знаєте?

2. На чому ґрунтується автоматичний переклад тексту?

3. Які чинники є головними перешкодами для якісного автоматичного перекладу?

4. Назвіть типові синтаксичні помилки АП?

5. Назвіть типові морфологічні помилки АП?

6. Назвіть типові лексичні помилки АП?

3. Виконання вправ і завдань.

Завдання 1. Виберіть з Інтернету науковий текст з вашого фаху (обсягом 1000 - 1200 слів) англійською, російською чи ін. мовою і зробіть його автоматичний переклад. Перекладений текст зредагуйте.

Завдання 2. Класифікуйте знайдені помилки відповідно до класифікатора помилок автоматичного перекладу (див. завдання 1).

Завдання 3. Підготуйте повідомлення за результатами проведеної роботи (див. завдання 1,2).

Тема 7. Підготовка та мовне оформлення публікацій Семінар з виконанням практичних завдань

План заняття:

1. Бесіда за основними питаннями теми:

1. Наведіть найбільш поширені визначення поняття «публікація».

2. Назвіть основні функції публікації.

3. Що називається виданням? Які існують види видань за обсягом?
4. Які журнали відносять до наукових?
5. Як потрібно вести облік власних публікацій?
6. Назвіть жанрові різновиди публікацій.
7. Що таке реферат? Які існують види рефератів? Сформулюйте вимоги до написання і оформлення автореферату.
8. Схарактеризуйте основні змістові аспекти рецензії.
9. Назвіть жанрові особливості доповіді (повідомлення) та вимоги до публікації тез наукової доповіді.
10. Які основні вимоги до змісту і структури наукової статті?
11. Назвіть методичні прийоми письмового викладу наукового матеріалу.
  2. Заслуховування та обговорення повідомлень і рефератів.
  3. Написання і обговорення рецензій.

Тема 8. Виступ з науковою доповіддю

Практичне заняття (4 год.)

План заняття:

1. Бесіда за основними питаннями теми:

1. За яких ситуацій спілкування застосовується така форма, як виступ з науковою доповіддю?
  2. Назвіть етапи наукової доповіді.
  3. Які вимоги до обсягу наукової доповіді?
  4. Сформулюйте вимоги до мовлення доповідача. На які засоби мовленнєвої виразності варто звернути особливу увагу?
  5. Пригадайте і запишіть мовні етикетні формули, що використовуються під час наукової доповіді.
  6. Розкажіть про роль невербального спілкування під час виголошення наукової доповіді.
  7. Види запитань до доповідача.

2. Виступи з науковою доповіддю. Запитання – відповіді за змістом доповіді.

3. Взаємний аналіз виступів за схемою:

1. Чи чітко сформульовано тему й мету? Чи обґрунтовано актуальність теми?
  2. Чи використано прийоми привертання уваги?
  3. Головна частина: Чи продуманий план? Чи весь матеріал стосується справи? Чи достатньо прикладів? Чи конкретний зміст? Чи досягнуто мети?
  4. Висновки. Чи все зрозуміло? Чи є узагальнення?
  5. Наскільки вільно промовець орієнтується в матеріалі? Чи впевнений промовець у собі?
  6. Чи правильна його поза, жести? Яким був темп мовлення, вимова, інтонаційна виразність? Чи був контакт з аудиторією?
  7. Чи відповідає виступ вимогам наукового етикету?

8. Тривалість виступу.

Тема 9. Інформаційне забезпечення наукових досліджень

9.1 Поняття про наукову інформацію, її види та джерела Семінар з виконанням практичних завдань

План заняття:

1. Бесіда за основними питаннями теми:

1. Сформулюйте визначення поняття «інформація».
2. Що таке наукова інформація?
3. Як швидко «старіє» інформація в сучасному світі?
4. Скільки часу науковець витрачає на пошук інформації?
5. Перерахуйте основні джерела науково-технічної інформації. Коротко схарактеризуйте їх.
6. Що таке первинна і вторинна інформація?
7. Який зміст вкладається в поняття «достовірність інформації»?
8. Яка роль і функції бібліотечних каталогів?
9. Назвіть основні види бібліотечних каталогів. У чому полягає специфіка укладання і використання кожного з них?
10. Що ви знаєте про бібліотечно-бібліографічні класифікації?

2. Заслуховування та обговорення повідомлень та рефератів.

3. Виконання вправ і завдань.

1. Прочитайте текст. Поясніть пропущені розділові знаки.

2. Розкажіть про порядок вивчення наукових джерел для написання наукової роботи.

Етапи вивчення джерел наукової інформації

Розпочинають підготовку і написання наукової роботи з пошуку і вивчення джерел наукової інформації. У цьому процесі можна виділити кілька послідовних кроків.

Перший крок це загальне ознайомлення з джерелами певної тематики з метою визначення стану вирішення наукової проблеми у публікаціях вітчизняних і закордонних учених.

Другий крок побіжний перегляд відібраної літератури з метою її систематизації за критерієм відповідності змісту та черговості опрацювання. Після цього відповідно до складеного переліку можна розпочинати вивчення джерел за послідовністю їх розміщення.

Наступний крок виписування потрібного матеріалу для формування тексту наукової роботи з фіксацією бібліографічних даних використовуваного джерела автор назва місто видання видавництво рік видання загальна кількість сторінок цитована сторінка чи інтервал сторінок.

Подальшим етапом має стати критичне оцінювання записаного його редагування щодо використання в тексті наукової роботи.

Бібліографічні виписки джерел краще робити на каталожних картках, щоб скласти з них робочу картотеку яка на відміну від записів у зошиті зручна тим що її завжди можна поповнювати новими матеріалами контролювати повноту добору літератури з кожного розділу курсової роботи знаходити необхідні записи змінювати їх порядок систематизувати за різними групами залежно від мети або періоду роботи над дослідженням тощо.

У початковий період роботи над темою найзручнішою є розстановка карток в єдиному алфавітному порядку за прізвищами авторів або назв якщо назва йде першою в бібліографічному описі джерела. Можна згрупувати картки в картотеці за основними питаннями, що розкривають різні аспекти теми вашої наукової роботи. Тоді на каталожних роздільниках олівцем пишуть назви основних структурних частин роботи вступ розділ (його назва) висновки та ін. Картотека наповнюється картками відповідно до теми розділів і підрозділів щоб своєчасно звернути увагу на недостатню кількість матеріалу з того чи іншого питання. Доцільно використовувати дублювання карток у різних розділах та підрозділах якщо в джерелі розкрито питання з різних аспектів дослідження.

Накопичена на картках інформація тобто картотека подається на перегляд науковому керівникові який порекомендує праці які слід вивчити в першу чергу а також ті які необхідно виключити з картотеки або включити до неї.

За підсумками інформації яка була зібрана необхідно скласти остаточний план наукової роботи й погодити його з науковим керівником.

9.2 Інтернет як джерело наукової інформації

Семінар з виконанням практичних завдань

План заняття:

1. Розгорнуте обговорення основних положень теми та питань самостійного вивчення:

1. Як організовано розміщення інформації в мережі Інтернет?
2. Який тип інформаційних ресурсів є основним і найбільш поширеним?
3. Як організовано розміщення інформації в мережі Інтернет?
4. Який тип інформаційних інтернет-ресурсів є основним і найбільш поширеним?
5. Які пошукові машини є найбільш популярними?
6. Які правила добору ключових слів для пошуку інформації?
7. Яку роль відіграють оператори мови запитів пошукової системи?
8. Чи всім джерелам інформації в Інтернеті варто довіряти? Висловіть свої міркування щодо цього.

2. Презентація рефератів (доповідей).

3. Виконання пошукових завдань.

1. Оберіть одну із запропонованих тем, здійсніть інтернет-пошук наукових джерел з обраної тематики (8 – 10).

2. Оформіть знайдені джерела наукової інформації у вигляді бібліографічного списку.

3. Складіть анотацію до 1-2-ох джерел (за вашим вибором).

4. Знайдіть в Інтернеті фахові та наукометричні журнали з вашої спеціальності. Оформіть їх перелік.

ТЕМА 10. Вимоги до оформлення наукової роботи

План заняття:

1. Розгорнуте обговорення основних положень теми та питань самостійного вивчення:

1. Чи стандартизовані вимоги до оформлення наукових робіт? Дайте розгорнуту відповідь.

2. На які структурно-змістові частини ділиться текст курсової, дипломної роботи? Як записуються їх заголовки?

3. Як правильно ставляться розділові знаки в заголовку, він складається з двох або більше речень?

4. Чому має дорівнювати відстань між назвою розділу і наступним текстом? Між заголовками розділу і параграфа?

5. Чи можна наводити в науковій роботі ілюстрації, створені не автором?

6. Яким чином робляться посилання на наведені в тексті роботи таблиці, діаграми, графіки тощо?

7. Поясніть основні правила оформлення формул в тексті наукової роботи.

8. Як нумеруються рисунки в тексті наукової роботи?

9. Чим відрізняються правила оформлення цитат від інших посилань?

10. У чому полягає специфіка бібліографічного опису роботи без автора? Одного автора? Кількох авторів?

11. Назвіть обов'язкові складові бібліографічного опису наукової статті, вміщеної в науковому журналі.

12. Назвіть обов'язкові складові бібліографічного опису наукової монографії.

13. Які правила розміщення в бібліографічному списку джерел, написаних латиницею?

14. Поясніть правила посилань на електронні джерела.

2. Презентація рефератів (доповідей).

ЧАСТИНА 3.
МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ З ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ
РОБОТИ СТУДЕНТІВ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1

НАУКОВА МОВА ЯК ПІДСИСТЕМА НАЦІОНАЛЬНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Тема 1. Наукова мова як суспільне і лінгвістичне явище

Семінар з виконанням практичних вправ і завдань

Методи контролю: усне та письмове опитування, письмове індивідуальне тестування, оцінювання реферату (повідомлення).

Рекомендована література: 1,3, 7, 9.

Завдання для самостійної роботи:

1. Опрацюйте за рекомендованою літературою питання теми для обговорення на семінарському занятті.

1. Поняття наукової мови та її функції.
2. Функціональні характеристики наукової мови.
3. Культура наукової мови.
4. Етапи становлення й дослідження наукової мови.

2. Підготуйте відповіді на контрольні запитання:

1. Дайте визначення понять «наукова мова» і «наукове мовлення».
2. Коли було введено в науковий обіг поняття «функціональна мова»? Що воно означає?
3. Що таке предметні мови?
4. З'ясуйте поняття «культура наукової мови».
5. Назвіть основні етапи становлення й дослідження наукової мови.
6. Які напрями мовознавства вивчають культуру наукової мови кінця ХХ – початку ХХІ ст.
7. На якому основному принципі базується когнітивна лінгвістика?
8. Зробіть порівняльний аналіз понять «культура мови» і «культура мовлення».

Теми рефератів і наукових повідомлень

1. Поняття про науку, її роль у розвитку суспільства.
2. Цілі та завдання наукового дослідження.
3. Структура та класифікація науки.
4. Об'єкт і предмет дослідження.
5. Взаємодія функціональних стилів української мови: прикладний аспект.

Тема 2. Науковий текст як форма реалізації наукового стилю мовлення

2.1 Семінар з виконанням практичних вправ і завдань

Методи контролю: усне та письмове опитування, письмове індивідуальне тестування, оцінювання реферату (повідомлення).

Рекомендована література: 1,3, 7, 9.

Завдання для самостійної роботи:

1. Опрацюйте за рекомендованою літературою питання теми для обговорення на семінарському занятті.

1. Загальні відомості про науковий стиль як функціональний різновид української літературної мови.
2. Функціонально-стилістичні особливості наукового тексту.
3. Об'єктивність та регламентованість як ознаки наукового тексту.
4. Композиційні особливості наукового тексту.
5. Вимоги щодо логічної побудови наукового тексту.

2. Підготуйте відповіді на контрольні запитання:

1. Сформулюйте визначення наукового стилю мовлення.
2. У чому призначення наукового стилю мовлення?
3. Назвіть підстилі наукового стилю і їх особливості.
4. Назвіть основні мовно-стилістичні особливості наукових текстів.

3. Виконайте завдання:

1. *Визначте стиль уривків.*
2. *Назвіть їх характерні стилістичні ознаки.*

1) Підвищувати свою кваліфікацію лікарям України надасть можливість кафедра діагностики та медичної інформатики, що почала діяти в Рівненському діагностичному центрі. Засновником її став Тернопільський медінститут, викладачі якого визнали базу в Рівному придатною не лише для навчального процесу, а й для дослідницької роботи.

2) До Словника додасться індекс використаних лексем, який ділиться на три частини: кириличну, латинську й грецьку. В основу розміщення матеріалу, в якому домінує ономастика, покладено зведені алфавітнотранскрипційні ряди, створені за графіко-фонетичним принципом з охопленням тих знаків, що за їхньою допомогою оформлено використаний лексикон.

3) Дрімують скелі, і чорні сідала піній застигли у тиші. Здається, ми всі розпустилися в ній. Тягне опуститися на каміння і пити так само сонце, як і вони, так само купати зір свій у небі. Хіба не добре було б дримати, подібно терасам, кам'яним кошикам виноградних садів? Стати подібним до жиливих лоз, що наче вирубувались глибоко в землю, щоб витягти звідти злотистий сік, яким колись мають налляти грона? Сонце бродить серед інкрустації тіней — чорне по золотому, а я чую тихе шемрання голого винограду, одвітхання землі і бачу жилаві руки, подібні до лоз, бронзові обличчя, що вихиляються раз у раз, аби кинуть мені щире золото привітання...

4) Тепер забутий Курінь мовчав день у день і рік у рік, бо ніхто його вже нікуди не возив і не носив. Навіть не згадував ніхто, як колись бувало:

— Ой, рятуйте, яка хмара насуває! Гайда, людоньки, до Куреня!

5) Результати загальнонаціонального соціального дослідження "Земельна реформа", проведеного Центром соціальних експертиз Інституту соціології Національної академії наук, були несподіваними.

Теми рефератів і наукових повідомлень

1. Стандартні звороти наукового стилю.

2. Шляхи розвитку сучасної української літературної мови: політика і практика.
3. Фразеологізми в мові науки.
4. Мовна політика і статус мови.

2.2 Жанрові різновиди наукових текстів

Семінар з виконанням практичних вправ і завдань

Методи контролю: усне та письмове опитування, письмове індивідуальне тестування, оцінювання реферату (повідомлення).

Рекомендована література: 1,3, 7, 9.

Завдання для самостійної роботи:

1. *Опрацюйте за рекомендованою літературою питання теми для обговорення на семінарському занятті.*

1. Поняття про жанр. Походження і значення терміна.
2. Первинні і вторинні наукові тексти.
3. Поділ жанрів за формою.
4. Загальна характеристика жанрів власне наукового підстилю.

2. *Виконайте вправи і завдання.*

Вправа 1. Визначити жанр наведених текстів та їх особливості:

I. Досліджено когнітивно-функціональні та прагматичні аспекти мілітарної метафори в українській маркетинговій термінології. Узагальнено наукові підходи до вивчення мілітарної метафори в мові загалом і в термінології зокрема. З'ясовано вияви і механізми творення мілітарної метафори як однієї з активних метафоричних моделей в терміносистемі маркетингу. Визначено її роль у творенні когнітивної карти наукової теорії маркетингу. Окреслено прагматичні особливості мілітарної метафори в термінології.

Ключові слова: когнітивна лінгвістика, українська маркетингова термінологія, концептуальна метафора, мілітарна метафора.

II. Українська мова (за професійним спрямуванням): професійна комунікація: Метод. вказівки для студ. усіх спец. ден. та заоч. форм навчання / М-во освіти і науки України, Донец. нац. ун-т економіки і торгівлі ім. Михайла Туган-Барановського ; [уклад. Б.В. Сачко] – Донецьк : ДонНУЕТ, 2014. – 64 с.

Методичні вказівки до курсу «Українська мова за професійним спрямуванням» містить плани практичних занять, проблемно-пізнавальні та творчі завдання для якісного засвоєння теоретичного матеріалу; вправи з культури мовлення для розвитку мовленнєвих навичок; ігрові завдання, які відтворюють певні ситуації спілкування для досягнення визначеного комунікативного ефекту; вправи з найбільш складних питань українського правопису та граматики.

Методичні вказівки розраховані на викладачів, студентів усіх спеціальностей денної та заочної форм навчання освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр».

Завдання 3. Напишіть анотацію до одного з використовуваних вами фахових підручників.

Завдання 4. Запишіть уривок з тексту українською мовою. Виконайте завдання, вміщені після нього.

Економисты разрабатывают модели для объяснения различных видов рынка. Самой фундаментальной моделью является совершенная конкуренция, при которой имеется

большое число идентичных поставщиков и потенциальных потребителей одного и того же продукта, покупатели и продавцы могут находить друг друга без каких-либо затрат, и отсутствуют препятствия для выхода на рынок новых поставщиков. При совершенной конкуренции никто не в состоянии влиять на цены. Обе стороны принимают рыночную цену как данность, и равновесной ценой является такая цена, при которой отсутствуют как избыточный спрос, так и избыточное предложение. Поставщики продолжают производить продукцию, пока они имеют возможность продать данный товар по цене, превышающей издержки производства одной дополнительной единицы. Покупатели продолжают покупать, пока получаемое ими удовлетворение от потребления превышает уплачиваемую ими цену. Если цена повышается, это привлекает на рынок дополнительных поставщиков. Если цена снижается, поставщики, которые не смогут покрывать свои затраты, уйдут с рынка. Экономисты обычно сводят показатели количества, которое поставщики готовы производить по каждой цене, в уравнение, называемое кривой предложения.

Завдання до тексту:

1. Уривком з якого жанру може бути цей текст?
2. Сформулюйте його тему.
3. Напишіть анотацію до наукової статті на цю тему, використовуючи лексику з наведеного уривка.

Теми рефератів і наукових повідомлень

1. Структура й функціональні особливості метафори в науковому мовленні.
2. Сучасні процеси мовної інтеграції.
3. Когнітивна лінгвістика як напрям мовознавчих досліджень.
4. Формування літературної мови нації.
5. Мова засобів масової інформації як виразник культури соціальної сфери.

Тема 3. Нормативні вимоги до лексики наукових текстів

3.1 Основні лексичні одиниці наукового стилю мовлення

Семінар з виконанням практичних вправ і завдань

Методи контролю: усне та письмове опитування, письмове індивідуальне тестування, оцінювання реферату (повідомлення).

Рекомендована література: 1, 3, 4, 7, 10.

Завдання для самостійної роботи:

1. *Опрацюйте за рекомендованою літературою питання теми для обговорення на семінарському занятті.*
  1. Лексична модель словника науки
  2. Термін як основна лексична одиниця наукової мови
    - 2.1 Поняття про термін і термінологію
    - 2.2 Способи творення термінів
    - 2.3 Види термінів за структурою та походженням

2.4 Номени та професіоналізми

2. Підготуйте відповіді на контрольні запитання:

1. Розкрийте зміст поняття «лексична норма».
2. Що таке плеоназм і тавтологія?
3. Назвіть основні групи лексики наукового стилю, які визначають його специфіку.
4. Що таке термін, напівтермін, професіоналізм, номен?
5. У чому полягають спільні і відмінні ознаки термінів і номенів, термінів і професіоналізмів?
6. На які групи за структурою поділяються терміни?
7. Поясніть механізми воринної номінації як способу термінотворення.

3. Виконайте завдання.

1. Систематизуйте відомості про склад словника науки, склавши таблицю. Заповніть її власними прикладами.

2. Складіть речення із синонімами дефект, вада, недолік. Поясніть особливості їх контекстуального вживання.

3. Зредагуйте словосполучення. Які з них є термінологічними?

Штриховка геометричної фігури; друкувати текст врозрядку; штамповка деталей; включити струм; стержень економічної політики; залишитися в стороні; протирічить програмі; прийти в себе; вирішувати задачу; справа в тому; в самий раз; органи самоуправління; втратити свідомість; користуватися льготами; відпала необхідність; в силу закону; в силу обставин; в строгому смислі слова; вступати в силу; немає смислу; попереджати хворобу; у протилежність; у цьому відношенні; не мати відношення до справи.

Вправа 4. Доберіть власне українські синоніми до поданих слів. Які з наведених іношомовних слів є загальнонауковими термінами? Поясніть їх значення. Прокоментуйте доцільність вживання іношомовних назв замість питомих.

Ігнорувати, рентабельний, саміт, фіаско, імідж, компенсація, асоціація, ліміт, сурогат, еквівалентний.

Теми рефератів і наукових повідомлень

1. Запозичення в українській економічній термінології.
2. Лексико-функціональна характеристика номенклатурних назв.
3. Способи аббревіації в сучасній українській термінології.
4. Явища інтерференції в умовах білінгвізму.
5. Термінологія як чинник динамічних змін мовної системи.
6. Інноваційні способи творення термінів.
7. Інтернаціональне та національне у термінознавчому процесі.

3.2 Лексичні норми наукового стилю

Семінар з виконанням практичних вправ і завдань

Методи контролю: усне та письмове опитування, письмове індивідуальне тестування, оцінювання реферату (повідомлення).

Рекомендована література: 1, 3, 4, 7, 10.

Завдання для самостійної роботи:

1. *Опрацюйте за рекомендованою літературою питання теми для обговорення на семінарському занятті.*

1. Поняття про лексичну норму.
2. Сноніми в науковому стилі. Терміни-дублети.
3. Пароніми і особливості їх уживання в наукових текстах.
4. Наукова фразеологія.
5. Абревіатури і графічні скорочення в наукових текстах.

2. *Підготуйте відповіді на контрольні запитання:*

1. Розкрийте зміст поняття «лексична норма».
2. Дайте визначення паронімів. Наведіть приклади.
3. Що таке синонімія?
4. Яка роль синонімів у науковому стилі мовлення?
5. Наведіть приклади міжстильових синонімів.
6. Які особливості вживання фразеологізмів у науковому стилі?
7. Наведіть власні приклади наукових фразеологізмів.

3. *Виконання вправ і завдань.*

Вправа 1. Здійснить аналіз термінів за схемою: 1) значення; 2) структура; 3) походження; 4) спосіб термінологічної номінації; 5) частиномовна належність; 6) ступінь спеціалізації значення.

Продаж, дивіденди, менеджмент, платоспроможність, конкурентна перевага, розтин, реанімація, акціонер, безбитковість.

Вправа 2. Перекладіть словосполучення на українську мову.

Принудительное взимание налога, принять срочные меры, принять участие в обсуждении, приобщить документы к делу, приобретать силу закона, работать по найму, раздел имущества (наследства), разделять мнение, разногласия по основным вопросам, таможенный досмотр, тезис требует разъяснения, текучесть кадров, текущий долг, текущий кран, терпеть убытки, точно известно, точно изъясняться, теория вероятности, фонды материального поощрения; фонд возмещения; фонд уставной; финансирование долевое; хищение товаров в особо крупных размерах; хозрасчёт внутрихозяйственный; хранение грузов; материально-ответственное лицо; штатное расписание.

Теми рефератів і наукових повідомлень

1. Професіоналізми: лексичні характеристики і функціональні особливості.

2. Запозичання як спосіб збагачення української лексики: сучасний стан і проблеми.

3. Функційно-комунікативні особливості емоційно-зabarвленої та експресивної лексики.

4. Термін як спеціальна лексична одиниця.

Тема 4. Термінознавство та термінографія в Україні

Семинар з виконанням практичних вправ і завдань

Методи контролю: усне та письмове опитування, письмове індивідуальне тестування, оцінювання реферату (повідомлення).

Рекомендована література: 1, 7, 17.

Завдання для самостійної роботи:

1. Опрацюйте за рекомендованою літературою питання теми для обговорення на семінарському занятті.

1. Стан і проблеми сучасного українського термінознавства.

2. Стандартизація термінології.

3. Поняття «лексикографія». Види словників.

4. Особливості термінологічних словників. Їх класифікація за призначенням.

5. Структура словникової статті.

2. Підготуйте відповіді на контрольні запитання:

1. Назвіть основні напрями термінознавчої роботи в Україні. Схарактеризуйте завдання кожного з них.

2. Що таке лексикографія?

3. Що таке термінографія?

4. У чому полягають особливості термінологічних словників?

5. Як вони класифікуються?

6. Розкажіть про структуру словникової статті.

3. Виконайте завдання.

Завдання 1. Прочитайте текст. Сформулюйте його тему, доберіть заголовок. Виконайте завдання, вміщені після тексту.

Одна з основних проблем видавців і перекладачів українською мовою текстів комп'ютерної тематики – це невпорядкованість в українській мові відповідної термінології. Велика кількість комп'ютерних неологізмів і відсутність стандартних норм ускладнює вибір терміна у відповідному контексті.

На початковому етапі розробки комп'ютерної техніки ця термінологія була здебільшого запозичена і відносно усталена. Видані на той час словники з обчислювальної техніки встигали стандартизувати лексику, що швидко розвивалася, сфера використання якої в основному обмежувалася середовищем науково-дослідних інститутів, професійних технічних закладів і лабораторій. До речі, лексичний склад її тоді був значно більш обмежений порівняно із сучасним. Ситуація дуже змінилася з появою персональних комп'ютерів (ПК), які набули масового поширення. Оскільки основний ринок ПК і основні досягнення в цій галузі належать західним державам, зокрема США, то основна комп'ютерна

термінологія складалася на базі англійської мови. Українські науково-технічні розробки в галузі ПК відставали, а власномовні терміни не розвивалися паралельно із західною термінологією. Тому найчастіше з самого початку у цій галузі використовувалися запозичення для мовного позначення нових науково-технічних понять.

Сьогодні комп'ютерна техніка, програмне забезпечення та відповідна термінологія розвиваються настільки швидко, що навіть англійська мова не одразу пропонує назву для продукту або поняття, нового для цієї галузі. Відповідно, мають місце високі темпи запозичень сучасної лексики в українську мову, через що нові запозичення не одразу адаптуються національною мовною системою.

Нову комп'ютерну лексику впроваджують у нашу мову різними способами: перекладанням, транскрипцією, мішаним способом. Є випадки, коли слово навіть зберігає своє латинське написання. Справа в тому, що запозичення найперше функціонують на рівні користувача (знизу), а не зверху (інститути, технічні організації, технічна література). Звідси виникає неуніфікованість та невпорядкованість термінології: кожен користувач використовує свої терміни, тому можна говорити про аргі комп'ютерників, про напівтерміни, а не про термінологію. Разом із термінами і напівтермінами широко використовується також комп'ютерний жаргон, зрозумілий лише обраним і далекий від мовних норм.

Існує набір відносно сталих термінів (*електронна пошта, сервіс, файл, диск, сайт, користувач, персональний комп'ютер*), що функціонують в українській мові порівняно давно. Але навіть у деяких найбільш поширених з них досі не склалася система морфологічних характеристик: слово *Інтернет*, наприклад, використовують і як невідмінюваний іменник і як відмінюваний іменник чоловічого роду, пишеться воно як з великої літери, так і з малої, як кирилицею, так і латиницею. Дуже часто слово англійською мовою з'являється в українській мові як у вигляді перекладу англійського терміна, так і в транскрипції (інколи навіть зберігається написання слів латинською мовою). Так, наприклад, *screensaver* – *зберігач екрана* і *скрінсейвер*, *book, mark* – *букмарка* і *закладка*. Причому без детального аналізу дуже важко зробити висновок про те, який варіант переважає в мовленнєвій практиці. Використовувати запозичення (наприклад, *хаб, роутер, утиліта, плагін*) у багатьох випадках виглядає більш доцільним, ніж добирати їм українські відповідники, у зв'язку з тим, що англійські терміни поширені в багатьох інших мовах, а сам термін за формою зручніший і коротший. Наприклад, *ангрейд* у конкретній ситуації означає оновлення, доповнення, зміну старої версії на нову, а також будь-яке принципове поліпшення. *Утиліти* і *плагіни* можна було б замінити словосполученнями зі словом *програма* (*обслуговуюча* і *вставна* відповідно).

Вищенаведені приклади є стислою ілюстрацією до стану сучасної комп'ютерної термінології української мови. Досить гострою є проблема її уніфікації, особливо враховуючи процес і темпи сучасного розвитку комп'ютерної техніки і видання нормативних словників, якими можна користуватися під час написання та перекладання технічної документації українською (як відомо, переклад супровідної документації потрібний для будь-якої продукції, яку імпортують на територію України). Потрібний аналіз наявних технічних текстів, сучасних публікацій у спеціальних журналах, перекладній літературі (можливе виділення деяких груп вивчення, наприклад: *прилади і деталі, програмне забезпечення, бази даних* тощо). Лінгвістичний аналіз дає змогу виділити лексичні одиниці, найбільш поширені у контексті їх використання, а подальше вивчення передбачає вибір з набору наявних напівтермінів-синонімів такого, що має усталені граматичні характеристики і є найбільш близьким до норм української мови. Така робота дозволить розмежувати нормативну лексику, жаргон і окреслити відносну норму сучасної комп'ютерної термінології в українській мові.

(За А.В. Липінською)

Завдання до тексту:

1. Випишіть зі словника визначення термінів *арго* і *жаргон*. У яких семантичних відношеннях знаходяться ці терміни? Чи доцільне їх паралельне вживання в одному тексті?
2. Наведіть власні приклади термінів-синонімів (дублетів).
3. Випишіть із тексту приклади варіантних термінологічних назв. Аргументуйте власний погляд на функціонування таких термінів у межах однієї терміносистеми.
4. Сформулюйте окреслені в тексті проблеми української термінології.
5. Які шляхи подолання термінологічних проблем пропонує автор тексту?

Завдання 2. Запишіть дефініції нижченаведених терміноодиниць, скориставшись словником лінгвістичних термінів.

Метамова, абстрактна лексика, іманентний, моносемічність, експресія, тезаурус, лексико-семантична група, парадигматичні відношення, синтагматичні відношення, семантичне поле.

Завдання 3. На прикладі одного з термінів схарактеризуйте структуру словникової статті термінологічного словника.

Завдання 4. Знайдіть у термінологічному словнику вашого фаху приклади термінів, що утворені за допомогою греко-латинських морфем.

Теми рефератів і наукових повідомлень

1. Українська термінологія як чинник державності української мови.
2. Сучасні термінологічні проблеми.
3. Формування та розвиток економічної термінології в Україні.
4. Діяльність УНТ імені Тараса Шевченка.
5. Кодифікація і стандартизація термінів.

Тема 5. Граматичні особливості наукового мовлення

Практичне заняття 5.1 Граматичні особливості іменних частин мови в науковому тексті

Методи контролю: усне та письмове опитування, письмове індивідуальне тестування, оцінювання реферату (повідомлення).

Рекомендована література: 1, 2, 3 4, 5, 6, 7.

Завдання для самостійної роботи:

1. Опрацюйте за рекомендованою літературою питання теми для обговорення на семінарському занятті.

1. Морфологічні форми іменника та прикметника в наукових текстах.
2. Відмінкові форми числівника.
3. Поєднання числівників з іменниками.
4. Займенники в науковому тексті: функції і граматичні форми.

2. Підготуйте відповіді на контрольні запитання:

- 1 Що таке граматична норма?
- 2 Схарактеризуйте особливості вживання відмінкових форм іменника у науковому стилі мовлення.
- 3 Назвіть особливості категорії роду у назвах осіб за професією та родом діяльності. Наведіть приклади, склавши речення.
- 4 У чому полягає специфіка категорії числа абстрактних назв?
- 5 Які іменники називаються віддієслівними? Яка їх роль у науковому мовленні?
- 6 Чим відрізняються категорії «дія», «подія» і наслідок. Наведіть приклади іменників для називання цих категорій.
- 7 Назвіть основні способи творення віддієслівних іменників в українській мові. Випишіть приклади з текстів фахової тематики.
- 8 Назвіть граматичні норми вживання прикметників у науковому стилі.
- 9 Схарактеризуйте особливості вживання форм ступенів порівняння прикметників у науковому стилі мовлення.
- 10 Назвіть розряди числівників за значенням і будовою.
- 11 Розкажіть про особливості відмінювання складних і складених числівників.
- 12 Назвіть основні граматичні норми щодо використання числівникових форм у науковому стилі.
- 13 Схарактеризуйте особливості вживання займенників у науковому стилі.
- 14 Що таке дієслово, дієприкметник і дієприслівник? Назвіть їх граматичні категорії.

3. Виконайте вправи.

Вправа 1. Запишіть українською мовою словосполучення:

о двух происшествиях; пятнадцати студентам; на двадцати пяти гектарах; шестьдесятю тремя рублями; трёмстам семидесяти девяти школьникам; выступили четыре докладчика; зарегистрировались тридцать два депутата; двумястами машинами.

Вправа 2. Перекладіть і запишіть українською мовою вирази, замінивши цифри словами:

к 250 прибавить 49; от 6 856 отнять 136; 351 разделить на 13; 78 сложить с 314, а 59 – с 798; к 3.823.102 прибавить 503; 25 умножить на 7; от 1.024 отнять 20,45; на 673 гектарах.

Вправа 2. Провідмініайте словосполучення: 167 гривень, 659 осіб, 392 студенти.

Вправа 3. Запишіть цифри словами українською мовою. Зіставте правопис числівників в російській та українській мовах і зробіть відповідні висновки.

5, 7, 8, 9, 16, 30, 50, 60, 70, 80, 90, 500, 700, 800, 900, 3/4 стакана; 1,5 метра; 2/5 вииграша; с 367 пострадавшими; на 285 местах, в 1654 избирателей, в 2 с половиной раза.

Вправа 4. Розкрийте дужки, запишіть числа словами, узгоджуючи числівники з іменниками.

відвантажили 465 (мішок); закупили 3 (тонна); здали 1,5 (мільйон гривня); замовили 20 (двері); їхали 9,5 (година); продали 1 (будинок); записалося 1000 (громадянин); купили 11 (комп'ютер); залишилося 6 (акція); 40 (орендні підприємства); 19 (замовлення).

Вправа 5. Перекладіть речення, запишіть цифри словами.

1. Общее количество предприятий, обязанных вносить платежи в экофонд, в 2010 году составило 18582. 2. По плану согласно выданным лимитам общая сумма платежей должна была составить 2657 млн. грн. 3. Освобождено от платежей свыше 250 предприятий. 4. Полностью внесли платежи 69 предприятий (37, 9 % от общего количества), частично вносили платежи (за I, II, III кв.) 34 предприятия (18, 7%), вообще не вносили платежей 68 предприятий (37, 4%). 5. По акцизному сбору план недовыполнен на 47 предприятия из 139. 6. Стоимость инвестиций оценивается в 400 млн. долларов США, а ввод в эксплуатацию предприятия предполагает создание более 300 новых рабочих мест. 7. Промышленная мощь района представлена 14-ю предприятиями, 8-ю строительными организациями и 4-мя транспортными хозяйствами.

Теми рефератів і наукових повідомлень

1. Функціонально-граматичні властивості віддієслівних іменників у наукових текстах.
2. Особливості вживання числівникових форм у науковому стилі мовлення.
3. Прийменникові лексико-семантичні конструкції в наукових текстах.

Практичне заняття 5.1 Дієслівні форми в науковому тексті. Синтаксичні особливості наукової мови

Методи контролю: усне та письмове опитування, письмове індивідуальне тестування, оцінювання реферату (повідомлення).

Рекомендована література: 1, 2, 3 4, 5, 6, 7.

Завдання для самостійної роботи:

1. Опрацюйте за рекомендованою літературою питання теми для обговорення на семінарському занятті.

1. Функціональні та морфологічні особливості вживання дієслів у наукових текстах.

2. Синтаксичні особливості наукових текстів.

2. Підготуйте відповіді на контрольні запитання:

1. Дайте визначення дієприкметника. Поясніть його специфіку як особливої форми дієслова.

2. Поясніть такі граматичні категорії дієприкметників, як вид і стан.

3. Які особливості вживання дієприкметників в українській мові, зокрема в науковому стилі?

4. Чим визначається важливість правильних граматичних форм дієприкметника та дієприслівника в науково-технічній мові?

5. Розкажіть про особливості використання дієприкметників у термінологічній функції.

3. Виконайте вправи.

Вправа 1. Дайте точні (нормативні) відповідники наведених російських слів. Поясніть специфічні риси обох мов у цих формах:

а) командующий, управляющий, проверяющий, главенствующий, военный служащий, руководящий, председательствующий, исполняющий (обязанности), отдыхающий,

сопровожаящий, провожающий, говорящий, выступающий;

б) восседающий, громахающий, плывущий, пишущий, слагающий, восходящий, говорящий, возглавляющий, движущийся, торжествующий, нуждающийся, играющий, работающий, исчезающий, измеряющий, регулирующий, коллекционирующий, действующий, преувеличивающий, повторяющийся.

в) следующий день, на следующий год, повестка дня следующая, пусть войдет следующий, пришли к следующим выводам, следующая остановка, следующий за мной человек, сказал следующее, написано следующее, на следующем километре, в следующий раз, на следующей неделе, он предложил следующее, следующий номер газеты, я жду следующих учеников, поступим следующим образом, в последующем надо...;

г) текущий счет, текущий ремонт, текущая политика, в текущем году, на текущей неделе, текущие дела, текущий ручей, быстротекущий (быстротечный).

Вправа 2. Перекладіть речення, підкресліть пасивні дієприкметники. З'ясуйте відмінності, які відбуваються при перекладі з російської мови активних дієприкметників теперішнього часу. Сформулюйте загальні поради щодо перекладу дієприкметників.

По системе, специально разработанной для банка, руководители всех уровней должны сначала обсуждать формулируемые ими тактические цели со своим непосредственным начальником. 2. Начало исследований неформальных групп было положено знаменитой серией экспериментов, проведенных Элтоном Мэйо. 3. Исследования показывают, что организации, где используется власть, основанная на принуждении, скорее всего характеризуются менее высокой производительностью труда и более низким качеством продукции. 4. Харизма – это власть, построенная не на логике, не на давней традиции, а на силе личных качеств или способностей лидера. 5. Влияние через участие имеет успех потому, что люди, вдохновленные потребностями высокого уровня, как правило, работают усерднее всего на ту цель, которая была сформулирована с их участием. 6. К факторам, связанным с понижением вероятности стресса, относятся соблюдение режима питания, поддержание себя в форме с помощью физических упражнений и достижение общего равновесия в жизни.

Вправа 3. Виправте всі наявні помилки в тексті.

Рада засновників повинна спостерігати діяльність дирекції та інформувати учасникам про становище справ на підприємстві. Якщо директора не можуть досягти згоди у питаннях діяльності підприємства, вони повинні скликати Раду засновників. Засновники повинні докласти всі зусилля, щоб усунути й розв'язати усі розбіжності й спори. У випадку недосягнення згоди конфлікт передається на розгляд у суд або арбітраж. Часне підприємство зобов'язане оплачувати Засновникам за послуги відповідно з установленими цим договором цінами і фактичним обсягом наданих послуг. Підприємство має право відмовитися від послуг Засновників, повідомивши їх про це письмово.

Вправа 4. Перекладіть текст на українську мову, поставте пропущені розділові знаки. Виконайте завдання після тексту.

В учебниках по маркетингу часто цитируется удачный пример психоаналитического подхода связанный с проблемами, возникшими при продажах ловушек для тараканов Combat. Этот продукт помещается в маленькие пластиковые контейнеры и позволяет уничтожать тараканов более чистым и эффективным способом чем в случае применения традиционных аэрозолей. Однако он недостаточно успешно реализовывался в одном из сегментов своего целевого рынка: среди жительниц бедных областей Юга США упорно продолжавших пользоваться распылителями. McCann-Erickson, агентство, к услугам которого обратились для решения возникшей проблемы, разработало проективную процедуру, в которой группу таких женщин просили нарисовать тараканов и описать чувства, которые они к ним испытывали. Исследователей заинтересовал тот факт, что все нарисованные насекомые были похожи на мужчин. И истории, сопровождавшие эти

рисунки, оказались, фактически, о тех мужчинах, с кем сталкивались эти женщины. Таким образом, исследователи пришли к выводу, что уничтожение тараканов при помощи распылителя и наблюдение за тем, как они корчатся и умирают, давали женщинам возможность выразить свою враждебность по отношению к мужчинам. Кроме того, оно давало им ощущение власти и контроля над своим ближайшим окружением.

Завдання до тексту:

1. Поясніть особливості вживання граматичних форм іменників II відміни чоловічого роду в Р.в. однини.

2. Знайдіть у тексті віддієслівні іменники. Поясніть їх лексико-граматичні характеристики.

3. Знайдіть у тексті прикметник у формі вищого ступеня порівняння. Утворіть альтернативні варіанти такої форми. Поясніть особливості творення і вживання граматичних форм ступенів порівняння в українській мові.

4. На прикладах із тексту прокоментуйте правила творення та вживання дієприкметників та дієприкметникових зворотів.

Теми рефератів і наукових повідомлень

1. Синтаксичні особливості наукових текстів.
2. Вставні конструкції в науковому стилі мовлення.
3. Дієприкметникові та дієприслівникові звороти в текстах наукового стилю.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. МЕТОДИКА РОБОТИ З НАУКОВИМИ ТЕКСТАМИ

Тема 6. Форми та види перекладу. Особливості науково-технічного перекладу

Практичне заняття 6.1 Форми та види перекладу. Редагування наукових текстів

Методи контролю: усне та письмове опитування, письмове індивідуальне тестування, оцінювання реферату (повідомлення).

Рекомендована література: 1, 3 4, 5, 7, 17.

Завдання для самостійної роботи:

1. Опрацюйте за рекомендованою літературою питання теми для обговорення на семінарському занятті.

1. Редагування як один з головних чинників якісного перекладу.
2. Специфіка автоматичного перекладу тексту.
3. Класифікатор помилок перекладу:
  - 3.1 синтаксичні помилки;
  - 3.2 морфологічні помилки;
  - 3.3 лексичні помилки.

2. Синтаксичні особливості наукових текстів.

2. Підготуйте відповіді на контрольні запитання:

1. Що таке редагування?

2. Назвіть два основних типи редагування перекладеного тексту.

3. Поясніть сутність основних методів редагування.

4. Схарактеризуйте етапи редагування.

2. Виконання вправ і завдань.

Завдання 1. Складіть класифікаційну таблицю «Форми і види перекладу».

Вправа 2. Перекладіть на українську мову. Чи можна тут застосувати буквальний переклад? Чому?

I. Работать по принципам рыночной экономики; оказывать услуги по закупке; мероприятия по регистрации; документы по привлечению инвестиций; разослать по малым предприятиям; проживать по адресу; присылайте по адресу; при любых условиях, отсутствовать по болезни, справочник по математике; сообщить по телефону; с 2001 года по настоящее время; сведения об опыте работы; поступить в университет.

II. Проживать по улице. Расхождения по контракту. По совместительству. По случаю празднования. По вине. По злобе. Получить по накладной. Комиссия по расследованию. Добрый по природе. Задание не по силам. Ответчик по делу. По обыкновению. По болезни. Мероприятия по дальнейшему усилению. По безналичному расчету. По достоинству (оценить). План по обслуживанию. Звонил по много раз в день. По возможности скорее. В адрес. В должность(вступить). В защиту. В известность.

III. В соответствии. В пяти шагах. В случае неуплаты. В порядке исключения. В семь часов. В дальнейшем. В двух словах. В последнее время. В прошлом году. В случае необходимости. В полной мере. В течение недели. Бросаться в глаза. Ввиду того, что. Заказное письмо. Окружающая среда. Подписка на газеты. Выписка из протокола. Нуждаться в помощи. Личный листок. Лицевой счет. Личная собственность. По закону. По счету (получить). Отпуск по болезни. По подозрению в чем. Больше чем. Что касается дела. Касаться дела.

Завдання 3. Прочитайте текст. До якого стилю він належить? Аргументуйте свою відповідь. Виконайте вправу після тексту.

Останнім часом чимало суперечок з приводу того, яку форму – *разу чи раза* – треба вживати з дробовими числівниками на позначення десяткових дробів. Суперечки цілком зрозумілі, адже орфографічні словники української мови іменник *раз* у формі родового відмінка однини, що, як відомо, є типовою іменниковою формою для згаданих дробових числівників, подають лише із закінченням *-у* незалежно від його значення. Це означає, що з дробовими числівниками треба було б уживати форму *разу*: *збільшити в 7,5 разу*, *зменшити в 1,6 разу*. Проте українськомовні наукові праці, довідники, підручники та інші видання, автори яких користувалися дробовими величинами, засвідчують уживання з дробовими числівниками форми *раза*. Використання цієї форми, очевидно, зумовлене тим, що іменники чоловічого роду II відміни з вимірювальною семантикою в родовому відмінку однини мають закінчення *-а*, пор.: *не вистачає одного метра і 3,5 метра, одного кілограма і 6,8 кілограма, одного літра і 2,7 літра*. Щоб урізноманітнити вживання іменників з дробовими числівниками на позначення десяткових дробів, Інститут української мови НАН України рекомендує поєднувати з ними форму *раза*. З-поміж цих іменників *раз* вирізняється своїм найабстрактнішим значенням та залежністю від дробових числівників лише у формі знахідного відмінка з прийменником (*в*), пор.: *збільшити обсяг виробництва в 5,6 раза; знизити собівартість продукції у 2,8 раза; валовий національний продукт зріс більше як у 7,2 раза; тепер на душу населення молока припадає в 4,7 раза менше, ніж на початку 90-х років ХХ ст.* Форму *разу* залишити за часовим значенням цього іменника: *минулого разу, того разу*. На жаль, цю корекцію ще не кодифіковано.

Але, якщо мішаний дріб має елемент з половиною, третьою, четвертою, то відмінок залежить від числівника, який позначає цілу частину, і тому для числівників два, три і чотири пишемо *рази*, а для п'ять і більше – *разів*: у два з половиною *рази*, у три з половиною *рази*, у чотири з половиною *рази*, у п'ять з половиною *разів*, у шість з половиною *разів*.

(З матеріалами: http://posibnyky.vntu.edu.ua/u_m/6.htm)

Вправа 3. Подані речення перекладіть українською мовою. Поясніть відмінності синтаксичної сполучуваності іменника РАЗ в обох мовах.

1. Если блюдо не получилось с первого раза, я больше его никогда не готовлю 2. Киевская мэрия собирается в два раза увеличить плату за холодную воду 3. В 1,7 раза выросло число преступлений, связанных с изготовлением поддельных денег 4. Премьер-министр обещает в четыре раза увеличить финансирование МДЦ "Артек" 5. Мама каждый раз встречает девочку из школы 6. Каждый раз к нам приезжало телевидение в начале учебного года, 7. Скорость доступа к международным информационным сетям повысилась в 2,3 раза 8. Заповедников в Крыму в два раза меньше, чем необходимо 9. Тарифы на жилищно-коммунальные услуги предлагается повысить в 1,6 раза 10. Спрос на продукцию энергомашиностроения по сравнению с 2006 годом вырастет в 8 раз 11. "ВИМ-авиа" увеличила выручку в семь раз. 12. В связи с экономическим кризисом производство алюминия сократилось в два раза. 13. В следующий раз мы поедем кататься на теплоходе "Мечта". 15. В прошлом году создано в три и четыре десятых раза больше кооперативов, чем планировалось. 16. Премьер-министр Украины предлагает в три раза сократить заработную плату вышестоящим должностным лицам. 17. За последние пять лет объем инвестиций вырос в сопоставимой оценке в два и шесть десятых раза.

18. Налоги на импортируемые товары могут быть снижены в среднем в 2,5 раза. 19. В последнее время проезд транспорта между нашими государствами увеличился в шесть с половиной раз. 20. В этот раз стоимость социальной сети была подсчитана на основе анализа цены акций. 21. В этот раз количество воды, использованной в производстве, намного меньше, чем в прошлый раз. 22. Число отдыхающих в Карпатах в 2008 году возросло до 10 тыс., что в 2,3 раза больше, чем в 2003 году. 23. Аграрии Украины запланировали увеличить производство пшеницы в 3,6 раза. 24. Каждый раз, когда поднимается температура воздуха, управление водоканала сокращает подачу воды. 25. На этот раз ситуация резко изменилась. 26. Быстродействие разработанной системы почти в 2 раза больше чем у прототипа. 27. Несколько раз повторялась одна и та же ситуация. Они отдыхали в Одессе много раз. 28. Поставки комплектующих сократились в три раза. 29. Цены на горючее возросли в два раза.

Вправа 4. Зредагуйте подані словосполучення та речення. Визначте типи помилок.

I. Обшуканий смак, вишуканий покупець, випробничий термін, на должному рівні, прийняти міри, притормозить на зупинці, пробачте мене, згідно повідомлення, хворий грипом, помилитися по неухажності, заступник декана по науковій роботі, написав два листа, купив три талона, в любому випадку, невідкладна справа.

II. На базі підприємства, випускаючого торгове обладнання, було створене відкрите акціонерне суспільство. Арендне ательє запрошує на роботу одного закрійника та два грущика. Для розв'язання екологічних проблеми була створена комісія по охороні оточуючого середовища. Прийшло повідомлення про отруйні виброси хімкомбіната. Висновки перевіряючих не співпадають з даними бухгалтерії.

III. Всім бувшим студентам необхідно повернути бібліотечні книги. В університеті день відчинених дверей. Настіж відкриті вікна. Потолок вже побілили. Працювали, не дивлячись на перешкоди. Це внештатна посада. Я вже устроївся на роботу. Ітак, будемо сумувати наші прибутки. Розглянути слідуючі питання. На протязі року була велика нагрузка. У нових жилих масивах. Проводилися заходи під відкритим небом.

Теми рефератів і наукових повідомлень

1. Переклад як вид мовленнєвої діяльності.
2. Особливості перекладу наукових текстів.
3. Вибір синоніма під час перекладу.
4. Сучасні перекладні термінологічні словники в Україні.

Практичне заняття 6.2 Специфіка автоматичного перекладу наукових текстів

Методи контролю: усне та письмове опитування, письмове індивідуальне тестування, оцінювання реферату (повідомлення).

Рекомендована література: 1, 3 4, 5, 7, 17.

Завдання для самостійної роботи:

1. Опрацюйте за рекомендованою літературою питання теми для обговорення на семінарському занятті.

2. Підготуйте відповіді на контрольні запитання:

1. Які системи автоматичного перекладу тексту ви знаєте?
2. На чому ґрунтується автоматичний переклад тексту?
3. Які чинники є головними перешкодами для якісного автоматичного перекладу?
4. Назвіть типові синтаксичні помилки АП?
5. Назвіть типові морфологічні помилки АП?
6. Назвіть типові лексичні помилки АП?

2. Виконання вправ і завдань.

Завдання 1. Зредагуйте нижченаведений текст, що є результатом автоматичного перекладу за допомогою перекладача Google. Зробіть власні висновки щодо якості такого виду перекладу.

На сучасному етапі громадське харчування буде займати преобладаюче місце в порівнянні з харчуванням в домашніх умовах. У зв'язку з цим виникає необхідність подальшої механізації і автоматизації виробничих процесів, як основного чинника зростання продуктивності праці. Вітчизняна промисловість створює велику кількість різних машин для потреб підприємств громадського харчування. Щорічно освоюються і впроваджуються нові, більш сучасні машини і обладнання, що забезпечують механізацію і автоматизацію трудомістких процесів на виробництві. Створюються і освоюються нові машини, обладнання, які будуть працювати в автоматичному режимі без участі людини.

В даний час однією з найважливіших задач в країні є радикальна реформа по прискоренню науково-технічного прогреса в народному господарстві. У громадському харчуванні вона стоїть особливо остро, на підприємствах досі преобладаюче більшість виробничих процесів виконується вручну. У зв'язку з даною обставиною корінна перестройка в етой сфері виробництва предполагає необхідність широкої індустріалізації виробничих процесів, масового впровадження промислових методів приготування та постачання продукції споживачам. Подібна організація виробництва в громадському харчуванні дозволить не тільки застосовувати нове високопродуктивне обладнання, але і більш ефективно його використовувати. У виграші будуть і споживачі, - скорочуються

витрати часу, підвищується культура обслуговування, і працівники громадського харчування - за рахунок механізації і автоматизації виробництва різко знижуються витрати ручної праці, збільшується продуктивність виробництва продукції і удосконалюються санітарно-технічні умови.

Впровадження нової техніки і прогресивної організації виробництва дає можливість істотно підняти економічну ефективність роботи підприємств громадського харчування за рахунок підвищення продуктивності праці, скорочення витрат сировини і енергії.

Науково-технічний прогрес в громадському харчуванні полягає не тільки в розвитку і вдосконаленні використовуваних знарядь праці, у створенні нових більш ефективних технічних средств, але і немислимий без відповідного вдосконалення технології та організації виробництва, впровадження нових методів праці та управління. Удосконалення техніки повинно забезпечувати не тільки зростання продуктивності праці і його полегшення, але і зниження витрат праці на одиницю продукції при використанні нових машин і механізмів. Висловлюючись інакше, нова техніка тільки в тому випадку буде ефективною, якщо витрати суспільної праці на її створення та використання вимагають менше праці, збереженого застосуванням цієї нової техніки. У зниженні витрат на одиницю продукції, вироблену за допомогою нової техніки, в кінцевому рахунку і полягає економічна суть вдосконалення машин і механізмів.

Завдання 1. Виберіть з Інтернету науковий текст з вашого фаху (обсягом 1000 - 1200 слів) англійською, російською чи ін. мовою і зробіть його автоматичний переклад. Перекладений текст зредагуйте.

Завдання 2. Класифікуйте знайдені помилки відповідно до класифікатора помилок автоматичного перекладу (див. завдання 1).

Завдання 3. Підготуйте повідомлення з узагальненнями за результатами проведеної роботи (див. завдання 1,2).

Теми рефератів і наукових повідомлень

1. Типові лексичні помилки автоматичного перекладу.
2. Переваги і недоліки автоматичного перекладу.
3. Літературне редагування фахового тексту: специфіка і завдання.

Тема 7. Підготовка та мовне оформлення публікацій

Семінар з виконанням практичних завдань

Методи контролю: усне та письмове опитування, письмове індивідуальне тестування, оцінювання реферату (повідомлення).

Рекомендована література: 1, 3 4, 5, 7.

Завдання для самостійної роботи:

1. Опрацюйте за рекомендованою літературою питання теми для обговорення на семінарському занятті.

1. Наукова публікація: поняття, функції, основні види
2. Особливості підготовки реферату. Наукова доповідь.
3. Тези наукової доповіді (повідомлення)
4. Наукова стаття
5. Наукова монографія, підручник, науковий посібник
6. Методика підготовки та оформлення публікації

2. Підготуйте відповіді на контрольні запитання:

1. Наведіть найбільш поширені визначення поняття «публікація».
2. Назвіть основні функції публікації.
3. Що називається виданням? Які існують види видань за обсягом?
4. Які журнали відносять до наукових?
5. Як потрібно вести облік власних публікацій?
6. Назвіть жанрові різновиди публікацій.
7. Що таке реферат? Які існують види рефератів? Сформулюйте вимоги до написання і оформлення автореферату.
8. Схарактеризуйте основні змістові аспекти рецензії.
9. Назвіть жанрові особливості доповіді (повідомлення) та вимоги до публікації тез наукової доповіді.
10. Які основні вимоги до змісту і структури наукової статті?
11. Назвіть методичні прийоми письмового викладу наукового матеріалу.

3. Виконайте завдання.

Завдання 1. Розгляньте приклад анотації, назвіть її структурно-змістові компоненти. Яких із них тут не вистачає? Доповніть текст і запишіть його українською мовою.

АННОТАЦІЯ

Цель. Цель статьи – исследовать особенности лингвистической интерпретации ценностно-культурных приоритетов современного украинского общества в рекламных слоганах, а также аксиологические возможности рекламного слогана как средства массового культурного влияния, непосредственно связанного с особенностями ментально-лингвального комплекса носителей языка.

Методы. Используются методы дескриптивного, количественного и контекстуального анализа, комплексная когнитивно-дискурсивная методика, включающая пропозициональное моделирование с последующим лингвокультурологическим анализом изучаемых явлений.

Результаты. Анализируются и обобщаются последние достижения ученых по изучению рекламного слогана в аспекте современных подходов к изучению языковых единиц.

Определяются особенности рекламного слогана как средства репрезентации и интерпретации воплощения определенной культуры ценностей в системе языка, исследуются характеристики слогана в аспекте его аксиологического потенциала, определяются языковые средства репрезентации в тексте слоганов ценностных приоритетов, составляющих динамическую основу формирования социальной реальности. Устанавливается зависимость аксиологического проявления слоганов от ценностных приоритетов и индивидуально-личностных черт носителей языка, а также от определенных социальных факторов, этнических и культурных стереотипов, архетипов коллективного бессознательного.

Ключевые слова: реклама, слоган, ценности, менталитет, лингвокультурология.

Завдання 2. Прочитайте тези, опубліковані за матеріалами наукової доповіді. Напишіть рецензію за формою: 1. Назва виду документа. 2. Заголовок, що містить назву рецензованої роботи, прізвище та ініціали автора, рік публікації, видавництво. 3. Текст, що складається з двох частин: а) короткий виклад змісту роботи, її актуальність; б) висновки, зауваження, оцінка автора рецензії. 4. Підпис та посада рецензента. 5. Дата.

Використайте в рецензії такі слова та вирази:

структура роботи (ємна; доцільна; визначається заявленою метою; симетрична поставленим завданням; частини витримані в єдиному логічному реєстрі тощо);

теоретичний рівень роботи (відзначається високим (належним) теоретичним рівнем; опрацьовуються теоретичні засади дослідження; ретельний та вдумливий аналіз здобутків дослідників минулого та сучасності; глибоке знання наукової літератури; опрацьовуються (поглиблюються, доповнюються) теоретичні положення...; вільно оперує найновішими досягненнями в...; важливі й переконливі теоретичні та практичні результати тощо);

основні положення роботи (докладно аналізуються; проведено дослідження; встановлено характер; проілюстровано; з'ясовано; визначено; проаналізовано; окреслено; заакцентовано; реалізовано тощо); в) методологічний рівень (застосування методів постає аргументованим (зумовленим поставленою метою й завданнями); уможливорює послідовну доказовість (аргументованість) викладених міркувань; досконале володіння різноманітними процедурами дослідження (поняттєвим, термінологічним апаратом) тощо);

наукова новизна (становить вагомий внесок в...; є першою спробою дослідження; вводить до наукового обігу тощо);

теоретичне та практичне значення (полягає у вирішенні сучасних проблем...; має важливе значення для розв'язання...; може бути використане; є вагомим внеском тощо);

зауваження, пропозиції, міркування (зупинимося на окремих дискусійних моментах; варто наголосити на окремих моментах, які видаються дискусійними; водночас варто зауважити...; слід зазначити; не знижують загальної високої оцінки... тощо).

Чеботаренко А., студ. гр. ГРС-16

Донецький національний університет економіки

і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського, Кривий Ріг

ІНШОМОВНІ ЗАПОЗИЧЕННЯ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ТЕРМІНОЛОГІЇ ГОТЕЛЬНОЇ СПРАВИ

Загальновідомо, що іншомовні джерела поповнювали і збагачували українську мову впродовж усього процесу її історичного розвитку [1]. Епохи змінювалися, а частка запозичених іншомовних слів збільшувалася. Це відбувалося через війни, внаслідок асиміляції народів, міграції та появи кордоном винаходів. Значно впливала на склад мови і фахова термінологія, яка в сучасний період займає панівне місце серед мовних запозичень.

Метою роботи є дослідження іншомовних запозичень у фаховій термінології готельної справи.

Фахова мова – це засіб для оптимального порозуміння фахівців щодо проблем свого фаху; для неї характерні специфічна фахова лексика і спеціальні норми вибору, застосування і частотність загальномовних лексичних та граматичних засобів. Вона існує не як самостійна форма прояву мови, а актуалізується у фахових текстах, які, окрім шару фахово-мовного, містять завжди і загальномовні елементи [2].

Окремі лексеми на позначення засобів розміщення туристів були запозичені ще в давнину (таверна, караван-сарай, корчма, заїжджийдвір, трактир, мансіонес, стабулярія, госпіталь, госпіція, катагогія, хостел, отель тощо), кожна з них позначала специфічні національні поняття. Наприклад, на думку І. М. Писаревського, слово караван-сарай (перс. *ارسنوارك* – *kārvānsarā*, від перс. *كاروان* кар(е)ван + перс. *ارس* сарай, палац) вживалося на позначення заїжджого двору для караванів на торгових шляхах і в містах Близького Сходу, Середньої Азії, Закавказзя [3, с. 9]. «Словник іншомовних слів» засвідчує кілька значень цієї лексеми: караван (франц. *caravane*, з перс. кар(е)ван) – «група в'ючних тварин, що перевозять вантажі та людей переважно в пустельних районах»; «кілька транспортних суден, що рухаються один за одним». Караван-сарай (від караван і перс. сарай – палац, будинок) – постійний і торговельний дім для караванів [5, с. 311]. На Русі заїжджі двори з'явилися в

XII-XIII ст.; тоді їх називали ямами і розташовували один від одного на відстані одного кінного переходу. Яма – поштова станція на Русі в XII-III ст., де подорожні міняли втомлених коней на свіжих, з місцем відпочинку, постійними дворами і конюшнями [3, с. 15].

Немає єдиної думки щодо походження цього слова, проте давно помічено, що термін «ямщик» схожий за звучанням з тюркським «ямчі» (поштовий доглядач), а ще більше з персидським ямджик – гонець [3, с. 15]. Лексема *хостел* була запозичена в 1250 р. з французької мови зі значенням “місце тимчасового проживання”, а вже з 1384 р. формується нове значення лексеми – “готель, який включає розміщення і розваги для гостей і подорожніх; постійний двір” [4, с. 60]. До ранніх туристичних термінів англійського походження належить також лексема *інн*, уперше зафіксована у 1000 р. у значенні “місце проживання, житло, тимчасове житло” [4, с. 63]. У процесі термінологізації конкретизується значення цього слова – “готель, який пропонує тимчасове проживання і розважальні заходи; заїжджий двір” [4, с. 63].

У давнину придорожній готель або заїжджий двір з рестораном називався трактиром (лат. *tracto* – пригощаю). Слово «трактир» запозичене з польської мови – *traktjer* (шинкар), від італійського – *trattoria*, й увійшло до лексичного складу з часів Петра I; пізніше трактиром почали називати ресторан нижчого розряду [3, с. 18]. В “Етимологічному словнику української мови” подано таке значення цієї лексеми: трактир – “у дореволюційній Росії – будинок для зупинки та ночівлі приїжджих, із шинком, де можна поїсти; закусочна” [8, с. 616]. На думку В. А. Смолія, “трактирним промислом” у XIX ст. займалося багато закладів: до трактирів належали готелі, двори постоялі, заїжджі будинки, корчми, мебльовані кімнати з харчуванням тощо. У другій половині XIX ст. трактирами називалися також готелі нижчого розряду і “питейні дома” (шинки), де обслуговувалися малозабезпечені верстви населення [6, с. 313].

У кінці XVI ст. у Франції впроваджені перші приміщення готельного типу в спеціально побудованих приватних палацах і розкішних державних будинках, які отримують назву *отель* – міський палац магната, місце перебування представника іноземної держави або міської влади [7, с. 9]. У «Словнику іншомовних слів» готель (франц. *hôtel*, лат. *hospitalis* – гостинний) – це будинок з мебльованими кімнатами для приїжджих (СТС, с. 181). Сьогодні ж, на думку В. А. Смолія, готель – це основне підприємство індустрії гостинності, що здійснює прийом і обслуговування відвідувачів [6, с. 95]. Досить популярними засобами розміщення були також гостинниці. В “Історичному словнику української мови” зазначено, що гостинниця – це місце задля тимчасового перебування мандрівних людей, корчма, заїзд, готель [10, с. 590]. В “Етимологічно-семантичному словнику української мови” Митрополита Іларіона подано таку дефініцію цього терміна: гостинниця (лат. *hostis* – гість) – це дім, де спинялися гості, цебто подорожні, купці. Слово «гостинниця» відоме в слов’янських пам’ятках з XI століття, наприклад, у Супрільському рукописі. У словнику П. Беринди 1627 р. до слова «гостинниця» наведено синонім «корчма» (хоч корчма тоді ще не мала сучасного значення) [9, с. 297]. Щодо походження й першого значення лексеми «корчма» (заїзний дім з готелем), що є в усіх слов’янських мовах, серед учених і досі тривають дискусії. Значення цього слова проходило довгий процес мутації. Старослов’янське «кръчмавлѣти» означало “займатися дрібною торгівлею”. В Україні слово «корчма» в давнину позначало міцний алкогольний напій, згодом – місце продажу й розпиття спиртних напоїв, а ще пізніше його вживали на позначення гостинниці з заїздом. Поруч з лексемою «корчма» існував синонім «воспріятелище» – гостинниця, корчма [9, т. 2, с. 272]. Роль засобу розміщення для подорожніх у XVIII ст. починає виконувати госпіталь. Так, у Словнику за ред. Є. Тимченка зазначено, що госпіталь (франц. *hospital* – лікарня) – це готель, місце, де стають приїжджі, подорожні [10, с. 583]. З розвитком транспорту невпинно розвивається й індустрія гостинності, з’являються нові й нові засоби розміщення для подорожніх. Подальший розвиток різних форм туризму спонукав до зростання потреб у нових засобах розміщення та в збільшенні кількості лексем на їх позначення. Так виникають перші придорожні готелі,

зокрема мотель як засіб розміщення автотуристів (вперше з'явився у США в 50-х рр. ХХ ст., коли К. Уїлсон побудував один з перших готелів для автомобілістів – “Холідей Інн” [6, с. 213]).

Як бачимо, запозичених лексем на позначення засобів розміщення туристів українська мова засвоїла чимало; інтенсивне використання іншомовної лексики спостерігаємо й на сучасному етапі. З французької мови порівняно недавно запозичені лексеми: бутик-готель, люкс, шале, шато; з польської – квартира, кімната; з голландської – номер, каюта тощо; але все ж таки, на нашу думку, у професійній сфері туризму загалом найуживанішими є англійські запозичення (ботель, караванінг, кемпінг, кондотель, паб, пентхаус, таймшер, хостел тощо). Причому нині використовують і буквальный переклад термінів, і англійські кальки. Наприклад, тематична група на позначення категорій готелів рясніє англійськими транслітерованими словами: studio (номер з однієї житлової кімнати з плануванням, яке дає змогу використовувати частину приміщення як вітальню або місце для готування та приймання їжі); standard (номер середніх розмірів з основними зручностями і балконом); juniorsuite (номер, який, крім спального місця, має додаткову площу для відпочинку / роботи), royalsuite, premiersuite, deluxe, superdeluxe (номери великих розмірів, підвищеної комфортності).

Запозичені терміни здавна поповнюють українську мову, а з початку глобалізації ця тенденція лише зростає. Готельна справа, як і туризм, є новою в Україні, тому й не дивно, що терміни її взяті не з української мови, а в більш прогресивних сусідів. Можливо, з часом в словнику фахівців і з'являться питомі українські терміни, але наразі українська термінологія готельної справи розбудовується здебільшого за рахунок запозичень.

Література:

1. Півньова Л. В. Адаптація в українській термінології іншомовних лексем на позначення засобів розміщення туристів / Л. В. Півньова // Термінологічний вісник, 2013. – Вип. 2(2). – 2013. – №2. – С. 157–161.
2. Гимер А. О. Терміни як основа фахової мови [Електронний ресурс] / А. О. Гимер // Львівський державний університет внутрішніх справ. – 2013. – Режим доступу до ресурсу: http://movoznavstvo.com.ua/download/pdf/2013_1/14.pdf.
3. Писаревський І. М., Рябев А. А. Матеріально-технічна база готелів: Підручник. – Х.: ХНАМГ, 2010. – 286 с.
4. Белан Э. Т. Особенности формирования новых терминосистем (на материале английской и русской терминологии международного туризма): Дис. ... канд. филол. наук: 10.02.20 / Ин-т лингвистики и межкультурной коммуникации Московского гос. обл. ун-та. – М., 2009. – 194 с.
5. Словник іншомовних слів / За ред. О. С. Мельничука. – К.: “Українська радянська енциклопедія”, 1974. – 775 с.
6. Смолій В. А. Енциклопедичний словник-довідник з туризму / Передмова В. М. Литвина. – К.: Видавн. Дім “Слово”, 2006. – 372 с.
7. Мунін Г. Б. та ін. Управління сучасним готельним комплексом: Навч. пос. / За ред. С. І. Дорогунцова. – К.: Ліра_К, 2005. – 520 с.
8. Етимологічний словник української мови: У 7 т. / Уклад.: Р. В. Болдирев та ін. – К.: Наук.думка, 2006. – Т. 5: Р–Т. – 704 с.
9. Митрополит Іларіон. Етимологічно-семантичний словник української мови: В 4 т. / За ред. Ю. Мулика-Луцика. – Вінніпег–Канада: Волинь, 1979. – Т 1: А–Д. – 365 с.; 1982. – Т 2: Е–Л. – 399 с.
10. Історичний словник українського язика: Т 1: А–Ж. / За ред. проф. Є. Тимченка. – Харків; К.: “Українська радянська енциклопедія”, 1932. – Зошит II: Г–Ж. – 947с.

Теми рефератів і наукових повідомлень

1. Основні принципи і прийоми організації наукової праці студентів.
2. Роль і завдання науково-дослідної роботи студентів.
3. Загальнонаукові методи дослідження.
4. Наукові напрями досліджень в економіці.

Тема 8. Виступ з науковою доповіддю

Практичне заняття (4 год.)

Методи контролю: аналіз та оцінювання виступів, тестування.

Рекомендована література: 1, 3 4, 5, 7.

Завдання для самостійної роботи:

1. Опрацюйте за рекомендованою літературою питання теми для обговорення на семінарському занятті та підготуйте відповіді на контрольні запитання:

1. За яких ситуацій спілкування застосовується така форма, як виступ з науковою доповіддю?

2. Назвіть етапи наукової доповіді.

3. Які вимоги до обсягу наукової доповіді?

4. Сформулюйте вимоги до мовлення доповідача. На які засоби мовленнєвої виразності варто звернути особливу увагу?

5. Пригадайте і запишіть мовні етикетні формули, що використовуються під час наукової доповіді.

6. Розкажіть про роль невербального спілкування під час виголошення наукової доповіді.

7. Види запитань до доповідача.

2. Підготуйте доповідь фахової тематики. Зробіть самоаналіз підготовленого матеріалу за схемою:

1. Чи чітко сформульовано тему й мету? Чи обґрунтовано актуальність теми?

2. Чи використано прийоми привернення уваги?

3. Чи продуманий план?

4. Чи весь матеріал стосується справи?

5. Чи достатньо прикладів?

6. Чи конкретний зміст?

7. Чи досягнуто мети?

8. Висновки. Чи все зрозуміло? Чи є узагальнення?

9. Обсяг доповіді (її тривалість за усного виголошення).

Теми рефератів і наукових повідомлень

1. Форми та методи роботи з книгою.

2. Робочий план дослідження.

3. Техніка і тактика аргументування.

4. Культура сприймання публічного виступу. Види запитань.

5. Комунікативно-риторичні характеристики публічного мовлення.

6. Мовні засоби переконання.

Тема 9. Інформаційне забезпечення наукових досліджень

9.1 Поняття про наукову інформацію, її види та джерела

Семинар з виконанням практичних завдань

Методи контролю: аналіз та оцінювання виступів, тестування.

Рекомендована література: 1, 5, 7, 11.

Завдання для самостійної роботи:

1. Опрацюйте за рекомендованою літературою питання теми для обговорення на семінарському занятті та підготуйте відповіді на контрольні запитання:

1. Сформулюйте визначення поняття «інформація».
2. Що таке наукова інформація?
3. Як швидко «старіє» інформація в сучасному світі?
4. Скільки часу науковець витрачає на пошук інформації?
5. Перерахуйте основні джерела науково-технічної інформації. Коротко схарактеризуйте їх.
6. Що таке первинна і вторинна інформація?
7. Який зміст вкладається в поняття «достовірність інформації»?
8. Яка роль і функції бібліотечних каталогів?
9. Назвіть основні види бібліотечних каталогів. У чому полягає специфіка укладання і використання кожного з них?
10. Що ви знаєте про бібліотечно-бібліографічні класифікації?

2. Виконання вправ і завдань.

1. Прочитайте текст. Поясніть пропущені розділові знаки.

2. Розкажіть про порядок вивчення наукових джерел для написання наукової роботи.

Етапи вивчення джерел наукової інформації

Розпочинають підготовку і написання наукової роботи з пошуку і вивчення джерел наукової інформації. У цьому процесі можна виділити кілька послідовних кроків.

Перший крок це загальне ознайомлення з джерелами певної тематики з метою визначення стану вирішення наукової проблеми у публікаціях вітчизняних і закордонних учених.

Другий крок побіжний перегляд відібраної літератури з метою її систематизації за критерієм відповідності змісту та черговості опрацювання. Після цього відповідно до складеного переліку можна розпочинати вивчення джерел за послідовністю їх розміщення.

Наступний крок виписування потрібного матеріалу для формування тексту наукової роботи з фіксацією бібліографічних даних використовуваного джерела автор назва місто видання видавництво рік видання загальна кількість сторінок цитована сторінка чи інтервал сторінок.

Подальшим етапом має стати критичне оцінювання записаного його редагування щодо використання в тексті наукової роботи.

Бібліографічні виписки джерел краще робити на каталожних картках, щоб скласти з них робочу картотеку яка на відміну від записів у зошиті зручна тим що її завжди можна поповнювати новими матеріалами контролювати повноту добору літератури з кожного розділу курсової роботи знаходити необхідні записи змінювати їх порядок систематизувати за різними групами залежно від мети або періоду роботи над дослідженням тощо.

У початковий період роботи над темою найзручнішою є розстановка карток в єдиному алфавітному порядку за прізвищами авторів або назв якщо назва йде першою в бібліографічному описі джерела. Можна згрупувати картки в картотеці за основними питаннями, що розкривають різні аспекти теми вашої наукової роботи. Тоді на каталожних роздільниках олівцем пишуть назви основних структурних частин роботи вступ розділ (його назва) висновки та ін. Картотека наповнюється картками відповідно до теми розділів і підрозділів щоб своєчасно звернути увагу на недостатню кількість матеріалу з того чи іншого питання. Доцільно використовувати дублювання карток у різних розділах та підрозділах якщо в джерелі розкрито питання з різних аспектів дослідження.

Накопичена на картках інформація тобто картотека подається на перегляд науковому керівникові який порекомендує праці які слід вивчити в першу чергу а також ті які необхідно виключити з картотеки або включити до неї.

За підсумками інформації яка була зібрана необхідно скласти остаточний план наукової роботи й погодити його з науковим керівником.

Теми рефератів і наукових повідомлень

1. Побудова інформаційного суспільства в Україні.
2. Критерії класифікації інтернет-джерел наукової інформації.

9.2 Інтернет як джерело наукової інформації

Семінар з виконанням практичних завдань

Методи контролю: аналіз та оцінювання виступів, тестування.

Рекомендована література: 1, 5, 7, 11.

Завдання для самостійної роботи:

1. Опрацюйте за рекомендованою літературою питання теми для обговорення на семінарському занятті та підготуйте відповіді на контрольні запитання:

1. Як організовано розміщення інформації в мережі Інтернет?
2. Який тип інформаційних ресурсів є основним і найбільш поширеним?
3. Як організовано розміщення інформації в мережі Інтернет?
4. Який тип інформаційних інтернет-ресурсів є основним і найбільш поширеним?
5. Які пошукові машини є найбільш популярними?
6. Які правила добору ключових слів для пошуку інформації?
7. Яку роль відіграють оператори мови запитів пошукової системи?
8. Чи всім джерелам інформації в Інтернеті варто довіряти? Висловіть свої міркування щодо цього. Зверніться за додатковою інформацією до статті Піддубної М.В. «Інтернет как источник информации для исследователя»: <http://www.mosgu.ru/nauchnaya/publications/SCIENTIFICARTICLES/2006/ПоддубнаяMV/>

2. Виконання пошукових завдань.

1. Оберіть одну із запропонованих тем, здійсніть інтернет-пошук наукових джерел з обраної тематики (8 – 10). По допомогу в пошуку матеріалів до обраної вами теми можете звернутися на сайт «Віртуальна бібліографічна довідка. Об'єднана довідкова служба бібліотек України» – <http://chl.kiev.ua/cgi->

bin/sp// На сайті заходите в «Головне меню», обираєте рядок «Нове запитання», далі дійте за інструкціями сайту. Наступного дня ви отримаєте список джерел із вашої теми.

2. Оформіть знайдені джерела наукової інформації у вигляді бібліографічного списку.

3. Складіть анотацію до 1-2-ох джерел (за вашим вибором).

4. Знайдіть в Інтернеті фахові та наукометричні журнали з вашої спеціальності. Оформіть їх перелік.

Теми рефератів і наукових повідомлень

1. Інтернет-технології як засіб активізації пізнавальної діяльності.

2. Інтернет і наукові дослідження.

3. Проблема плагіату в наукових роботах.

ТЕМА 10. Вимоги до оформлення наукової роботи

Методи контролю: аналіз та оцінювання виступів, тестування.

Рекомендована література: 1, 3, 4, 5, 7, 17.

Завдання для самостійної роботи:

1. Опрацюйте за рекомендованою літературою питання теми для обговорення на семінарському занятті:

1. Загальні вимоги до наукової роботи. Типові помилки.

2. Нумерація.

3. Оформлення рисунків.

4. Оформлення таблиць.

5. Оформлення формул.

6. Посилання й примітки.

7. Оформлення додатків.

8. Вимоги до оформлення джерел в наукових дослідженнях.

2. Підготуйте відповіді на контрольні запитання:

1. Чи стандартизовані вимоги до оформлення наукових робіт? Дайте розгорнуту відповідь.

2. На які структурно-змістові частини ділиться текст курсової, дипломної роботи? Як записуються їх заголовки?

3. Як правильно ставляться розділові знаки в заголовку, він складається з двох або більше речень?

4. Чому має дорівнювати відстань між назвою розділу і наступним текстом? Між заголовками розділу і параграфа?

5. Чи можна наводити в науковій роботі ілюстрації, створені не автором?

6. Яким чином робляться посилання на наведені в тексті роботи таблиці, діаграми, графіки тощо?

7. Поясніть основні правила оформлення формул в тексті наукової роботи.

8. Як нумеруються рисунки в тексті наукової роботи?

9. Чим відрізняються правила оформлення цитат від інших посилань?

10. У чому полягає специфіка бібліографічного опису роботи без автора? Одного автора? Кількох авторів?

11. Назвіть обов'язкові складові бібліографічного опису наукової статті, вміщеної в науковому журналі. Запишіть приклади.

12. Назвіть обов'язкові складові бібліографічного опису наукової монографії.

13. Які правила розміщення в бібліографічному списку джерел, написаних латиницею?

14. Поясніть правила посилань на електронні джерела. Запишіть приклади.

3. Виконайте завдання:

1. Ознайомтеся із змістом документа *СТО ДонНУЕТ 02.02-01-2016 «Вимоги до оформлення письмових робіт студентів»*, розкажіть про основні його положення.

2. Підготуйте власні зразки оформлення таблиці і рисунка в науковій роботі (за тематикою вашого фаху).

Рекомендована література

Базова

1. Конспект лекцій з «Наукової української мови» для студентів усіх спеціальностей / Д.П. Шапран. – Кривий Ріг: ДонНУЕТ, 2017. – 90 с.
2. Городенська К.Г. Синтаксична специфіка української наукової мови // Українська термінологія і сучасність / К.Г. Городенська. – К.: КНЕУ, 2001. – Вип. 4. – С. 11 – 15.
3. Онуфрієнко Г.С. Науковий стиль української мови: [навч. посіб.] / Г.С. Онуфрієнко. – К.: Центр навч. л-ри, 2006. – 312 с.
4. Семенов О.М. Культура української наукової мови: Навчальний посібник [Електронний ресурс]. – К.: «Академія», 2012. – 216 с. – Режим доступу: <http://academia-ps.com.ua/product/205>
5. Українська ділова мова: практичний посібник на щодень / Уклад.: М.Д. Гінзбург, І.О. Требульова, С.Д. Левіна, І.М. Корніловська. – Харків: Торсінг, 2003.
6. Український правопис / НАН України, Ін-т мовознавства ім. О.О.Потебні; Ін-т української мови – стереотип. вид. – К: Наукова думка, 2003. – 240 с.
7. Шапран Д.П. Наукова українська мова [Текст]: метод. рекомендації до вивчення дисципліни для студ. усіх спеціальностей ден. та заочн. форм навчання / Д.П. Шапран; М-во освіти і науки України, Донец. нац. ун-т економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського, каф. українознавства. – Кривий Ріг: ДонНУЕТ, 2017. – 73 с.

Допоміжна

8. Бацевич Ф.С. Основи комунікативної лінгвістики: підруч. / Ф.С. Бацевич. – К.: ВЦ «Академія», 2004.
9. Ботвина І.В. Офіційно-діловий та науковий стилі української мови: [навч. посіб.] / І.В. Ботвина. – К.: АртЕк, 1998. – 190 с.
10. Загнітко А.П. Українське ділове мовлення: фахове і нефахове спілкування / А.П. Загнітко, І.Г. Данилюк. – Донецьк: ТОВ ВКФ БАО, 2010. – 480 с.
11. Основи наукових досліджень: конспект лекцій / укладач Е. В. Колісніченко. – Суми: Сумський державний університет, 2012. – 83 с.
12. Сурмін Ю. Науковий текст: специфіка, підготовка та презентація / Ю. Сурмін. – К.: НАДУ, 2008. – 184 с.
13. Токарська А.С., Кочан І.М. Українська мова фахового спрямування для юристів / А.С. Токарська, І.М. Кочан. – Львів : Світ, 2008.
14. Чепіга І.П. Мовленнєві особливості наукового тексту: текст-міркування, текст-доказ / І.П. Чепіга // Лінгвістичні студії. – Донецьк, 2002. – Вип.10. – С.157 – 161.
15. Шевчук С.В. Ділове мовлення для державних службовців: навч. посіб. / С.В. Шевчук. – К. : Арій, 2008.
16. Шевчук С.В. Практикум з українського ділового мовлення: навч. посіб. / С.В. Шевчук, О.О. Кабиш. – К. : Арій, 2009.
17. Шевчук С.В. Українська мова за професійним спрямуванням / С.В. Шевчук, І.В. Клименко. – К.: Алерта, 2011. – 696 с.

Словники

18. Ганич Д.І. Русско-украинский и украинско-русский словарь. / Д.І. Ганич, І.С.

Олійник. – К.: Прапор, 1997.

19. Ганич Д.І. Словник лінгвістичних термінів / Д.І. Ганич, І.С. Олійник. – К.: Вища шк., 1985.

20. Головащук С. І. Словник-довідник з правопису та слововживання / С.І. Головащук. – К.: Наук. думка, 2004.

21. Головащук С. І. Російсько-український словник сталих словосполучень / С. І. Головащук. – К.: Наук. думка, 2001.

22. Головащук С. І. Словник наголосів / С. І. Головащук. – К.: Наук. думка, 2003.

23. Головащук С. І. Українське літературне слововживання: словник-довідник / С. І. Головащук. – К.: Вища шк., 1995.

24. Загнітко А.П. Словник-довідник маркетингової термінології: навч.-довід. вид. для студ. екон. спец. усіх форм навчання / А.П. Загнітко, Д.П. Шапран, І.Х. Баширов. – Донецьк: ДонНУЕТ, 2011. – 160 с.

25. Єрмоленко С.Я. Новий російсько-український словник-довідник. / С.Я. Єрмоленко. – К.: Довіра, 1996.

26. Караванський С. Практичний словник синонімів української мови / С. Караванський. – К.: Укр. книга, 2004.

27. Караванський С. Російсько-український словник складної лексики. / С. Караванський. – Львів : БаК, 2006.

28. Олійник О. Російсько-український словник наукової термінології. / О. Олійник, М. Сидоренко. – К.: Наук. думка, 1994.

29. Олійник О. Українсько-російський і російсько-український тлумачний словник. / О. Олійник, М. Сидоренко. – К.: Наук. думка, 1991.

30. Орфоепічний словник: в 2 т. / уклад. М.М.Пещак, В.М. Русанівський, Н.М. Сологуб.- К.: Довіра, 2003.

31. Російсько-український словник: Сфера ділового спілкування / ред. О.О. Тараненко. – К.: Основа, 1999.

32. Словник іншомовних слів. / ред. О.Мельничук. – К.: УРЕ, 1985.

33. Словник скорочень української мови. / Ред. Л. С. Паламарчук. – К.: Вища шк., 1988.

34. Словник термінології Європейського Союзу (англійсько-французько-німецько-український). – Київ: К.І.С., Молодіжний гуманітарний центр, 2007. – 223 с.

35. Словник труднощів української мови / ред. С.Я. Єрмоленко. – К.: Рад. школа, 1989.

36. Словник-довідник з культури української мови / Д. Гринчишин, А. Капелюшний, О. Сербенська, З. Терлак. – К.: Знання, 2006.

Інтернет-ресурси:

37. Сайт видавництва «Літопис»: Видання наукової літератури з культури, філософії, історії, філології, економіки, перекладної літератури гуманітарного, природничого напрямів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.litopys.lviv.ua

38. Електронна версія українського правопису [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.pravorpys.net

39. Український словник онлайн, тлумачний, російсько-український, орфографічний словник, український словник синонімів, український тлумачний словник, російсько-український словник, енциклопедія, правопис [Електронний ресурс]. – Режим

доступу: www.rozum.org.ua

40. Електронні словники. – Режим доступу: <http://termin.com.ua>

41. Сайт Інституту мовознавства ім. О. Потебні [Електронний ресурс]. /– Режим доступу: <http://www.inmo.org.ua>

42. Сайт кафедри українознавства ДонНУЕТ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: kukr.donnuet.edu.ua

43. Поддубная М.В. «Интернет как источник информации для исследователя»: <http://www.mosgu.ru/nauchnaya/publications/SCIENTIFICARTICLES/2006/PoddubnajaMV/>

Навчальне видання

Шапран Дар'я Петрівна

Кафедра українознавства

НАУКОВА УКРАЇНСЬКА МОВА

Методичні рекомендації для вивчення дисципліни

Формат 60x84/8. Ум. др. арк.

Донецький національний університет

економіки і торгівлі імені

Михайла Туган-Барановського

50042, Дніпропетровська обл.,

м.Кривий Ріг, вул. Курчатова, 13.

Свідоцтво суб'єкта видавничої

справи ДК № 4929 від 07.07.2015 р.